Микола Куліш

Народній Малахій

МИКОЛА КУЛІШ

НАРОДНІЙ МАЛАХІЙ

Трагедійне

1952
ВИДАВНИЦТВО „КИЇВ“ ФІЛЯДЕЛЬФІЯ

"K Y I W", 859 N. Franklin St., Philadelphia 23, Pa.

Printed by "AMERICA"—817 N. Franklin St., Phila. 23, Pa.

I. ДІЯ

1

Заплакала, затужила у своєму домі (на Міщанській вулиці, № 37) мадам Стаканчиха Тарасовна

Ой, хто скаже, хто ж розкаже, чи ти, доню, чи ти пташко, а чи ти, Матінко Божа, куди він, у яку сторононьку тіка та на кого ж мене бідну покида-а-є?..

Похнюпилась канарка в клітці. Посмутнів образ Божої Матері. Мовчать. Тільки дочка середульша біля матері впада.

— Мамонько!
— Не перебивай!
— Випийте, люба ..
— Що це?
— Валер'янові краплі.
— Геть, одчепися! Хіба можна таку драму в серці та валер'янкою впинити . . . Дай мені отрути!
— Сіли б ви краще от вікна, або що.
— А то що?
— Люди ж проходять повз вікон . . .
— Товченого скла дай, я втроюся! . .
— Сусіди ж он бачать і чують.
— Хай бачать! Хай чують! Як друзі, — хай пожаліють, а вороги — хай ізрадіють, що драма така у нас в домі, що мій законний тіка-а-є . . .

2

Увійшла старша дочка. Середульша до неї

— Покликала хрещеного?
— Ідуть.

ТАРАСОВНА *так і скинулась*

— Де він, далеко?
— Зараз увійдуть.
— Де, питаю?
— Та кажу ж вам, мамонько, — зараз . . . Заскочили в одне місце, заслабли на шлунок . . .

ТАРАСОВНА *утерлась*

— А Господи, так би й сказала відразу. Та чи прибрано там?
— Я мила учора.

СЕРЕДУЛЬША *до старшої*

— Ти ж сказала хреціеному, що папонька побіг вже по пашпорт?

— Аякже.

— А він що?

— Сказали, що вже знають про це.

ТАРАСОВНА

— А басів із церкви покликала?

— Любуня ж побігла.

— А горілки басам?

— Вона й горілки купить.

— Піди ж, моя доню, та наріж цибулі дрібненько, редьки, олійкою помасти на закуску людям.

СТАРША *так і пирснула*

— Все я та я! І по хрещеного, і по басів, і цибулю криши. А вона он стоїть, ізгорнувши ручки . . .

СЕРЕДУЛЬША

— А хто квіти полив, як не я? А хто з валер'янкою, як не я? Повилазило?

Ущіпнули одна одну, щоб мати не бачила

— Ой!

— Ой-ой!

ТАРАСОВНА

— Ой помру я і щераз помру з такими доченьками, що вже темно в очах і сонце зробилося чорним, а вони ж того горя ще додають . . . Дайте мені карти! Ще раз кину на його . . . Ще раз та й годі.

(Кинула на карти. Глянула. За серце взялася).

— Ой, знову дорога кладеться! . .

ДОЧКИ

— Та невже ж, невже, мамонько мила?

— Хіба повилазило? Червоная шістка.

А в Тарасовни жах в очах глибокий, містичний

— Ворожу і все оця карта . . . А тут іще й сон: дорога у полі й місяць щербатий, що вже смутний, а що блідий . . . Немов би тіка, покотився за землю. А я стою при дорозі, як тінь та самотня . . . Це ж батько наш місяць отой, чує душенька — втече він, поко-о-титься, загине в доро-о-зі . . .

ДОЧКИ

— Мамонько, цитьте! . .

— Сусіди йдуть.

ТАРАСОВНА

— Годі мовчати, бо вже ж намовчалась! І критися годі! Хай знають усі, яка в домі й у серці драма . . .

3

Увійшли сусіди, тихо й поважно, як і годиться заходити про такий случай. Стали. То дочки обидві, як ті ластівки, до матері

— Може вам, мамонько, компреса накласти?
— Може б ви, мамонько, лягли та спочили?

СУСІДИ

Зідхнули. Покивали головами. І як годиться про такий случай, сказали філософічно

— А вже, мабуть, спочинемо в комхоза на дачі (на кладовищі).
— Отам уже виспимось вволю.
— Здраствуйте, Тарасовно!

ТАРАСОВНА

Ледве, через силу підвелась. Привіталася

— Сідайте, сусідоньки. Хоч і хвора я, хоч і драма в домі, а просю — сідайте *(дала середульшій хусточку)*. Дай мені другу хусточку!

СЕРЕДУЛЬША

— Мокра ж, як хлющ . . . Хіба ж отак можна плакати, мамонько?

СУСІДИ

на таке питання всміхнулись, примовивши

— Гм . . . А чому й ні?
— Питає.
— Сказано — молоде, зелене . . .

ТАРАСОВНА

— Не так себе жалько, як їх, моїх діток: що 'дне не спить — мамо, каже, не можу, друге не спить, плаче у подушку тихо, третя Любуня, як тінь, біля мене всю ніч вистоює . . . А батькові байдуже: тіка-а-є . . .

СУСІДИ

— Та невже Малахій Минович, сказать би, вже при літах, та на таке діло пустився? Просто не віриться.

ТАРАСОВНА

— Вже у дорогу склався, ось: ціпочок, торбина з сухарями.

СТАРША

— Самі й сушили.

ТАРАСОВНА

— Потайки сушив . . . Опе побіг до виконкому совіцького пашпорта брати . . . Сьогодні й тіка.

СУСІДИ

— Та куди, хоч і не годиться закудикувати, куди, Тарасовно!
— Не питайте!

СТАРША

— Не кажуть.

— Не каже, сусідоньки милі. Вже й кум питав, вже й на молебінь давала, вже й п'яним напували — не каже . . .

СУСІДИ *ще більше здивувались*

— Гм . . . Воно справді — ціпочок. І торбина. Це так, як на прощу йдуть . . . А може він говіти налагодився, до ікони якої, або-що?

ТАРАСОВНА

— Де вже йому до ікони, коли сюприз такий викинув, що паски заборонив був пекти . . .

— Та що ви кажете?

— Свиням . . . Крашанок накрасила сито, дак він сви-и-ням. Семий годок отак — нема в домі порадоньки, супокою, семий заступає, а він ще й з дому тіка-а-є . . . *(Та й заголосила).*

ДОЧКИ

— Ой, ой, мамонько, ой! . .

СУСІДИ

— Та що ви, Тарасовно! Стямтеся! Мов по мертвому. Хіба ж так можна?

— Не можу, сусідоньки, до тями прийти. Лучче б йому вмерти. Щоб я його на той світ виряджала, як оце він тіка не знать і куди . . . Бо до мертвого хоч порадитися підеш, на хрест той похилишся та й виплачеш горе, а як втече він, куди мені йти? Де його шукати? По яких світах, у яких дорогах . . . Ні мертвого, ні живого не ви-и-дно . . .

СУСІДИ

Вже й їх пройняло. У хустки та в фартухи сякаючись

— Така ж драма, така драма, що й кіна не треба! . . *(По павзі).* Хоч скажіть, коли це сталося з ним, з чого й як?

ДОЧКИ *так і сипнули*

— Ще з тої пори, як салдати паркан наш спалили . . .

— Неправда! Як куля ударила в сіни . . .

— Я розкажу!

— Я!

ТАРАСОВНА *впинила дочок*

— Про мужа ніхто краще не розкаже, як законная жона, — тільки я . . . Ластівкою, ластівкою, сусідоньки, хутенько, бо сьогодні ж будень . . . Ще як почалась ото революція, як почалась, як почалась . . .

ДОЧКИ

— Салдати . . .

— Не перебивай, ідіотко!

— . . . паркан наш спалили.

СУСІДИ

— У нас тоді свиней покололи красноголові македони.

ТАРАСОВНА Й ДОЧКИ *наввипередки*

— З тої пори почалось, сусідоньки. Попервах Маласик пив воду нишком...

— У папоньки аж цокотіли...

— Не перебивай, бо'дна я бачила... Три дочки, три дівулі в домі, а ніхто, 'пріч мене, не бачив, як пив воду мій Маласик і як його цокотіли зуби...

— ...І в мене цокотіли, мамонько...

— Брешеш! Ти й в революцію спала. То Любуня свої зубки зціплювала, щоб не заплакати од революції...

— ...всі ми зціплювали.

— Мовчи!.. А вночі перед світом, сусідоньки, як уже й революція засинала, ми, збившись докупки, плакали, плакали й плакали...

СУСІДИ *розтривожились*

— Ударила революція, всіх чисто ж вона вдарила!

ТАРАСОВНА

— А найдужче мене і за що? За віщо?

ДОЧКИ *як горохом*

— Отоді як...

— Не перебивай.

— ...було вбито начальника почти...

ТАРАСОВНА

— Мовчи! Отоді, як було вбито начальника почти, Маласик затрусивсь, затремтів і замурувався у чулані...

СУСІДИ

— Га? Що?

ДОЧКИ

— Папонька...

— Замурувавсь...

— ...а двері замазали.

ТАРАСОВНА

— Два роки висидів.

СУСІДИ *аж повставали*

— Та що ви кажете!

— Два роки в чулані?

ТАРАСОВНА

— То ж подумайте, яка мука була мовчати... Мовчала я й вони мовчали, мов у рот води понабирали.

СУСІДИ *скинулись очима*

— То виходить, що Малахій Минович і не їздив, як казали, на село до брата?

— Ні, ні... Аж тепер одкриюсь, сусідоньки, аж тепер усю правду скажу...

— І не служив там?

— Ні й ще раз ні! Тільки Бог знав, що Маласик замурований сидить, тільки Бог, та ще я, та ще дівоньки, та ще кум...

СУСІДИ

досадно стало, що як же це вони не дізналися про це

— Ну, хто пойме віри!.. От драма... То ж нам чулося вночі... Та куди ж він, простіть на слові, до вітру ходив?

СЕРЕДУЛЬША

— У віконечко.

— Цить!... У потайне віконечко, в горщочок...

СУСІДИ

— Це в той, що полуплений?..

ТАРАСОВНА

— У той саме... Ще як Любунею ходила, то купила.

СУСІДИ *звели плечима*

— Хм... То ж щоранку дивишся:

— Горщок на паркані... А й не туди, що то ж Малахій Минович в чулані замурований...

ТАРАСОВНА

— Вже як зайшла непа... Пам'ятаєте, сусідоньки, кумові дозволили торгувать іконами?

— Аякже! Вперше за всю революцію ладану купили . . .

СЕРЕДУЛЬША

— Аж тоді папочка розмурувався...

ТАРАСОВНА

— Цить!.. Краще б він замурований до віку сидів, як тепер, книжок большовицьких начитавшись, із дому тіка-а-а...

4

Тут убігла Любуня, молодша дочка. Кошика додолу, руки до серця

— Ви тут плачете, ви тут тужите, а не знаєте, що вже папонька з виконкому вийшли. *(Йойкнула Тарасовна)*. Мене поцілували, а самі раді та веселі...

ТАРАСОВНА

— Пашпорта узяв?

— Не знаю... Пішли до начраймила. А я в церкву заскочила, мамонько, навколішки впала, помолилася: Боже, кажу, Боже, не дай мені щастя-долі, тільки дай, щоб папонька вдома зосталися! Підлогу поцілувала *(а сама плаче та показує, як вона це робила)*. Чи гаразд, що я так зробила, мамонько?

ТАРАСОВНА

— Гаразд, моя доню... А баси? Баси?
— Зараз прийдуть.

СУСІДИ

— Молебня найняли, чи що?

ЛЮБУНЯ

— Ні, це хрещений наказали покликати баса й тенора з хору, щоб папоньку співами впинити. Ой, я й забула!.. Мамонько! Мокій Якович сказав, що найбільш любить папонька не „Милость мира", а „вкусю мя отринув єси"...

ТАРАСОВНА *заметушилась*

Так про це ж зараз треба хрещеному . . . *(До старшої.)* Біжи нагукай!

СТАРША

— Та як же їх нагукаєш, коли вони... заскочили!

5

та й прикусила язика, бо повагом увіходив кум. Знесилений.

ТАРАСОВНА *як до Бога*

— Хіба ж можна так довго... коли таке горе, таке горе, куме!

КУМ *не пускаючи руки з живота*

— Спокійно!.. На крилах прилетів би, кумо, коли ж чуєте... *(і по павзі, як всі дослухатися стали, додав)* Чуєте, як булькотить?.. Ху... Так, каєте, тіка?

ТАРАСОВНА

— Вже вийшов з виконкому.

КУМ *авторитетно*

— Знаю.

ЛЮБУНЯ

— Мене поцілували, а самі раді та веселі.

КУМ *авторитетніше*

— І про це знаю.

ТАРАСОВНА

— Подавсь до начраймила.

КУМ *непереможно авторитетно*

— І це мені не секрет.

ТАРАСОВНА

— Та за що ж, куме, така мені драма? За віщо?

КУМ *глибокодумно показав угору пальцем*

— Тільки той знає.

СУСІДИ *примовились*

— А правда, правда... Тільки той знає, за віщо.

КУМ *до сусід*

— Здоровенькі були!

СУСІДИ

— Здраствуйте й вам!

КУМ

— От яких мук зазнаєм. Тіка од нас кум, а куди — то й сам, ма'ть, не зна.

ТАРАСОВНА

— Карти в одну душу — дорога...

КУМ

— Знаю й про це і кажу: хай вже на гробки дорога йому ляже, тільки не туди...

ТАРАСОВНА, ДОЧКИ Й СУСІДИ

— Господи, куди? Куди, хрещений? Куди?

КУМ

до клітки. Журно похитав головою

— Здрастуй, пташонько! Сумуєш? Печалуєшся й ти, що тіка твій хазяїн? *(Обернувся до сусід)*. Не дурно ж у пісні співається: „канареєчка так жалібно пойоть"... *(тоді став драматичний весь і возговорив)*. Слухайте, кумо, і ви, хрещениці, й ви, сусіди! Довідався оце я, що виконком не в силах заборонити кумові нашому тікати...

ТАРАСОВНА

хитнулась. Тоді до кума, до всіх

— Дзвенить... в ухах... тонюсінько ж отак дзвенить...

КУМ

побачив, що Любуня якось чудно дивиться, не рухається — до неї

— А ти ще держишся, хрещенице?

ЛЮБУНЯ

— Як була революція, хрещений, то всі пили воду й цокотіли зубами... Одна я отак стояла і всю революцію як „страсті" вистояла. Тільки отут *(показала на щелепи)* боліло... А тепер тут болить *(на щелепи)* і тут болить *(взялася за серце)* і в колінках болить, болить...

КУМ

— І навіть начраймил сказав мені, еге... Нема, ка, в радянської влади такого закону, щоб забороняв тікати з дому, тим паче, ка, немалолітньому вашому кумові.

ТАРАСОВНА, ДОЧКИ, СУСІДИ

— Куме! Що ж тепер робити?
— Хрещений, порадьте!
— Така ж драма, така драма!

КУМ

— Спокійно!.. От тепер ви вповні зрозуміли, од чого живіт, нерви і все чисто в світі... Через кума!.. Басів покликали?

ЛЮБУНЯ

— Зараз, сказали.

КУМ

— Слухайте ж ще раз!.. Спокійно — себто, не плакати, тим паче в непритоміє не падати, аж поки не скажу — це раз...

СУСІДИ

— Слухайте! Слухайте!

КУМ

— Канарку сюди! Ближче до столу!... Отак... Засвітіть лямпадика!

ТАРАСОВНА Й ДОЧКИ

— Розіб'є, куме!
— Папонька вже не вірить у лямпадик.

КУМ

— А я кажу — засвітіть!.. Ладан є?
— Є... Отам достань, доню, отам на божниці!..

КУМ

— Накадіть, щоб на нерви йому вдарило. То дарма, що сьогодні він проти релігії. 27 год людина любила канарок, щоб ладаном пахло, у співах церковних кохалась — і щоб даром оце все минулось йому? Це — два...

СУСІДИ *хитали, вихитували головами*

— А так, так!
— Авжеж так!

КУМ

— От що, — которую курку найбільш любив кум?

ТАРАСОВНА

— Жовтяву, золотий чубок.

КУМ

— Убийте жовтяву!

ТАРАСОВНА

— Та що ви, куме! Таку курку!..

КУМ

— Убить, кажу! І хай прибіжить котра з дівчат... Ну, от ти, Любуню!.. Ні, ти граєш на фісгармонії... Ти, Віруню!.. Прибіжи з куркою й кричи, що немов сусіда Тухля убив курку кійком по голові...

ТАРАСОВНА

— Це ж курка — нема ціни, куме.

КУМ

— Отут то й воно! Убить кілком, щоб око вискочило, щоб розтривожився він!.. Може, Бог дасть, почне позиватись на курку, як колись до війни позивався він три роки за півня.

СУСІДИ

— А справді — це спосіб розумний... Біжи котора.

ТАРАСОВНА

— Вірунько, біжи!

ВСІ *разом на Віруню і сама вона на себе:*

— Біжи, біжи! *(побігла).*

КУМ

— Це тільки три... Чотири, спокійно, — я оце йшов і на природу дивився... І знаєте, що я помітив? *(по павзі).* Помітив, що вже й природа не та, що за старого режиму була *(по павзі).* А чого так?.. А того, що попсували комуністи й природу... Отак запитаннями самими заплутаю кума — не втече... Недавно в райсельбуді центральний оратор виступав, дак я його запитаннями, немов каміннями отак... От і баси.

6

Тільки хористи у двері, а вже кожне їм дорогу дає. Тенор, заїка, привітавшись, як почав

— Чу-чу-чув, що...

Та, спасибі, бас підхопив

— Тікають Малахій Минович?

КУМ

— Не так тяжко було б, як би він помер добровільно, навіть сьогодні. Сорок сім років, подумайте, сім'я, честь честю, і тут тобі на! — тіка...

ТЕНОР І БАС *здивувалися*

— А ку-ку-ку...
— Куди, інтересно, тіка?

КУМ

— Іду, каже, куме. Куди, питаюся? Послі, ка, одкриюся.

ТЕНОР І БАС

— Чу-чу-чудно!
— Чудно!

КУМ

— Заболіло, защеміло мені серце, немов кропивою він ударив. Все життя приятелювали, сказать би в серці одне в одного ночували і от тобі на! — зачинився, замовк, мислями темними вкрився, і от тобі на! — тіка, і от тобі на! — сьогодні тіка.

ТЕНОР

— А чи-чи не краще на його подіє-ра-ра... *(заспівав)* Разбойника благорозумного во єдинім часе...

КУМ

— Ні, ні! Тільки „милость мира" Дехтярова! „Милость мира" найбільш він вподобав. Рибу, було, ловимо, а він „милость мира" тихенько співа. Сам казав — умліваю, ка, видіння божественні бачу, як зачую цей спів...

7

СТАРША *на дверях*

— Папонька!.. Папонька йдуть!

Знялася тривога. Зарухались всі.

— Далеко?
— До двору доходять.
— Куме! Як же тепер?
— Може починати? *(бас)*
— До-соль-мі-до! *(тенор)*

До кума всі обернулись. А він рукою, як булавою:

— Спокійно! Я тоді знак покажу... Курку ж убийте! Кадильницю винесіть!..

8

Увійшов Малахій. Став на порозі. Тиша. Тільки шелест очей.

КУМ

— Чого, куме, став у порога?.. Хіба не впізнав? Це ж друзі твої посходились, зачувши, що ти сьогодні тікаєш.

МАЛАХІЙ *очі замріяні, з порогу зійшов*

— Не тікаю, а йду.

КУМ

— Це все одно — тікаєш.

МАЛАХІЙ

— Ой, як ми не втямимо, навіть ще не бачимо, — яких прав надавала революція людині! Істинно потрібні оновлені очі, щоб бачити їх.

— Це ж до чого, куме, хоч і знаю я?

— Хотів заборонити мені йти у подорож... А ще начраймил. Він, як і ти, куме, не втямить, що право на велику подорож дала мені революція...

— Так ти, значиться, йдеш?

— Іду, куме! Іду, друзі мої!

— Куди?

— Куди?.. У голубую даль.

СУСІДИ *як очерет од вітру — ш-ш-ш...*

— Куди він сказав? Куди? Як?

КУМ *ударив Малахія очима*

— Не шуткуючи, скажи, куди?

ТАРАСОВНА

— Люди ж прийшли на проводи, хоч їм скажи — куди?

МАЛАХІЙ *повінь мрійна в очах*

— Ах, куме, і ви, друзі! Якби ви знали — немов музику чую і справді бачу голубую даль. Який восторг! Іду!.. Між іншим, погасіть лямпадик!

КУМ

— Невже лямпадик заважа тобі тікати?

МАЛАХІЙ

— Не мені, а вам заважа він втікати з полону релігійного. Погасіть!.. Скоро вже місяць стане непотрібний — електрика ж! А ви з лямпадиком...

КУМ

— Запитання!

МАЛАХІЙ

— І ладаном пахне... Як посміли кадити! Одчиніть вікно!

Заворухнулась було Тарасовна, та кум її поглядом спинив. Помітивши це, Малахій сам одчинив вікно, погасив лямпадика.

КУМ

— Спокійно! Запитання маю...

МАЛАХІЙ

— Будь ласка.

— Тільки спокійно! Ти, куме, за соціялізм?

— Так.

— І навіть за кооперацію?

— А ти за лямпадик?

— Спокійно! Раз я питаю, то прошу одповісти.

— Будь ласка, питай!

— Як ти можеш за соціялізм, тим паче за кооперацію стати, коли вся вона до останнього ґудзика фальшива?

— Себто?

— Спокійно! Чому я набрав в єпі радянської матерії й місяць не поносив, як вона полиняла, розлізлась, і це факт як двічі два?

СУСІДИ

— А правда! Червоного набереш на косинку чи там на прапор, гульк — а воно вже полиняло, аж біле.

МАЛАХІЙ *усміхнувся*

— Далі!

КУМ

— Чому жінка купила радянського гребінця, нарочито з найкращого сорту і хоч би сама чесалася, а то ж... *(повернувся до всіх, як до свідків)* Ніфонька, дитя неповинне, ще й волосячко як льон *(закивали всі головами — мовляв, знаєм)*. То чому, я питаю, з гребінця зразу аж три зубці випало, і це теж факт?

— Три зубці? Далі!

— Чому нитки гнилі, а панчохи на третій день рвуться, чом у бані не так чисто, як колись було? І лікаря не докличешся, хоч тричі помирай?

— Панчохи і баня. Далі!

КУМ *голосом гучним, як трибун*

— І чому вже третій рік, як весни нема, а все якесь недоуміння в природі: холодно, навіть сніг і раптом — трах, бах, як у бані на вишній полиці!.. І це хіба не факт, скажеш?

БАС І ТЕНОР

— Факт!

— Факт!

СУСІДИ

— А ф а к т!

— Авжеж факт.

МАЛАХІЙ

— Все?

КУМ

— Нехай буде все, хоч таких запитань маю я мільйон.

МАЛАХІЙ *повінь в очах*

— Скажіть мені, чому я, ти, куме, всі ми до революції думати боялись, а тепер я думаю про все, про все?

КУМ *одійшов од канарки*

— Далі!

МАЛАХІЙ

— Скажи, чому я мріяти боявся, хоч і мануло взяти торбинку, ціпок і пойти, пойти отак в далечінь, — я гнав тії мрії, а тепер... вільно беру ціпочок в руки, сухарів у торбу і йду...

КУМ *ущіпливо*

— Тікаєш. Далі!

МАЛАХІЙ

— Скажи, чому я трепетав начальства, на службі, вдома навшпиньки ходив *(заходив навшпиньках)*. Отак, отак... Мухам дорогу давав, а тепер *(глянув чудно якось на всіх)* пишу листи до раднаркомів України і маю відповідь *(вийняв листа, урочисто підняв голос)*. Прошу встати! *(прочитав):* УЕСЕРЕР, Управління Ради Народніх Комісарів, Харків, дата, нумер. На ваші запитання канцелярія РНК повідомляє, що ваші проекти та листи одержано й передано до НКО та НКОЗ... Який восторг! РНК України, Олимп пролетарської мудрости й сили, сповіщає мене, колишнього почтальйона, що мої проекти одержано... *(трошки велично)*. Мої проекти! От куди я йду. А на всі твої запитання, куме, є відповідь у моїх проектах. Як тільки їх буде розглянуто й ухвалено, тоді ти, куме, і всі ви, всі одержите всяку відповідь негайно. Негайно, кажу, і зараз рушаю. Любуню! Дай мені в дорогу сорочку й підштанники!

КУМ

— Куме! Не ходи!

МАЛАХІЙ

— Невже ж ти не зрозумів? Проекти передано на попередній розгляд... Невкоснительно треба поспішатись, боюсь бо, що дещо в проектах наркоми не зрозуміють і потрібні будуть пояснення... Сорочку й підштанники! *(Та й вийшов у другу кімнатку)*.

ТАРАСОВНА

Принишкли всі. Зашепотіла помертвілими губами:

— Матінко Божа! Куме! Сусідоньки! Рятуйте!.. Просю вас — рятуйте!.. Не пускайте, благаю!..

КУМ

— Спокійно!.. Одкрився... Так ось воно що! То ж він цілісінький рік щось писав уночі й на марки у мене позичав...

ЛЮБУНЯ *вхопилась за матір*

— Ой, мамонько! Хрещений! Страшно! Сьогодні у церкві молившись відчула — немов духом холодним подуло на мене... Глянула — в Божих очах сум і тінь неминущого... Тінь неминущого.

ТАРАСОВНА

— Скинулось серце! Чую і я, що на смертну путь іде він...

КУМ

— Спокійно! До ВЕЦЕКА, до Ренека возноситься. Вже гордість у голову вдарила, а ми раби і немов дурні... І це наш кум! Ні! Не пустю! Не я буду, Богом присягаюсь, як не поверну його назад. З дороги верну. Сам до ВЕЦЕКА вдарюся!.. От що зараз, як вийде, я промову скажу, а ви, Мокій Яковичу, почніть милость мира...

ТЕНОР *так і кинувся*

— До-до, соль, мі, до-до. Любо Малахієвно! На-ду-дуню! Ставайте до фісгармонії...

КУМ *рукою, знов як булавою.*

— Спокійно! Не зараз, кажу! Порядок даю: перше — я промову скажу, далі канарка, милость мира, сльози і курка. Глядіть лишень, не збийтесь! Я знак покажу.

Кожне пошепки собі повторило:

— Промова, канарка, милость мира, сльози, курка.

9

Увійшов Малахій, готовий в путь. Кум заступив йому дорогу.

— Ти справді йдеш, куме?

— Іду, куме.

КУМ *глянув на всіх. Тихо:*

— Промова. *(Голосно):* Слухай Малахіє, — не тільки ти, а всі, хто в домі сему сущі! Гадалося нам, що доживеш ти безмалахольно свого віку і сконання життя вчиниш на руках у нас, у друзів, і ми за труною твоєю підемо, співаючи: Святий Боже, безсмертний, помилуй нас... Дайте води! *(випив, тяжко зідхнув).* Спокійно! Гадалося, що цю промову скажу я над труною твоєю, або ти над моєю, бо це ж однаково, а вийшло не так. Не ту путь ти собі ізбрав і зрадив релігію, закон, жону і діток і нас друзів та кумів твоїх... І куди ото ти взагалі йдеш, подумай тільки!.. Випийте води, Тарасовно!

ТАРАСОВНА *випила води. Ледве вимовила:*

— Я ж не виживу сама, помру я, Меласику...

Іще хтось хотів випити води, та кум, строго зиркнувши, графина заткнув.

— Та не вірю я, не вірю, що підеш ти на темну путь, бо хто ж, як не ти найвірніший християнин був і на крилосі 27 год виспівав, а що вже святоє письмо, то до буковки знаєш! Не йди! Тебе просить церковна громада, обрати на голову хочуть і це факт...

БАС, ТЕНОР, СУСІДИ

— Фактично так, бо в неділю й збори!

КУМ

— Як йдеш, то огляныся, подивись, як сумує жона твоя та й доньки похилились, немов вербиноньки над ставом у степу... Ти глянь, канарка — і та засумувала!

МАЛАХІЙ

підійшов до клітки. Замисливсь. Затаїли всі дух. Зняв клітку

— Отак і я сидів, отак у клітці життя свого найкращі роки *(до вікна*

та й пустив канарку). Лети, пташко, і ти в голубую даль. *(Повернувся до всіх).* Прощавайте!

КУМ, *показавши знак тенорові, до Малахія:*

— Куме, не ходи, бо загинеш!

МАЛАХІЙ

— Хай і загину!
— Заради чого, куме?
— Заради вищої мети.

Любуня заграла на фісгармонії, тенор руками махнув, і залунало: „Милость мира жертву хваленія“ (Дехтяръова). Малахій спинився, хотів щось промовити, та бас не дав: покрив усі голоси і фісгармонію, аж жили на шиї набрякли — вивів: „Імами ко Господу“.

МАЛАХІЙ, *болізно усміхнувшись, до кума:*

— От і повимітав з душі павутиння релігії, а не знаю, чого мене спів цей так чудно тривожить...

Хор далі: „Достойно і праведно єсть, поклонятися Отцу і Сину і Святому Духу, Тройце єдиносущней і нероздельней“...

МАЛАХІЙ

— Ще малим, пам'ятаю, на Зелені у церкві святки як співали це, уздрілось мені немов за нашим містечком Бог зійшов на землю, в царині ходить і кадить... Такий собі дідок сивенький у білій одежі, а очі сумні... Кадить на жито, на квіти, на всю Україну... *(до сусід, до кума):* Чуєте, бренить кадило і співають жайворонки?

КУМ

— У неділю, куме, в церкві співатимуть оце „Милость мира“ хіба так! Зоставайся з нами!

Узяв Малахія за руку, налагодивсь вже торбину з нього зняти.

МАЛАХІЙ *раптом зчувся*

— Пусти!.. Геть спів цей отруйний! Замовчіть!

КУМ, *рукою:*

— Співайте!

МАЛАХІЙ

— А-а, це ти вмисне хористів церковних накликав, щоб мене співом оцим та ладаном знов отруїти. Так не вдасться тобі це зробити! Бо, дивіться, — підходить до старенького Бога хтось в червоному, лиця не видно і кида гранату. *(Хор гримнув: „Свят, свят, свят, Господь саваоф ісполнь небо і земля слави Твоєя“)...* Чуєте грім? Огонь на квітчастих степах українських... Кришіться, дивіться, пада розбитеє небо, он сорок мучеників сторч головою, Христос і Магомет, Адам і Апокаліпсіс раком летять... І сузір'я Рака й Козерога в пух і прах... *(Заспівав що сили).* Чуєш, сурми заграли... Сурми революції чую. Бачу даль голубого соціялізму. Іду! *(До жінки).* Будь здорова і щаслива, старенька...

ТАРАСОВНА, *заридала*

— Не йди, Маласику, бо вмру я отут!.. Прийде, прийде журба горбата та й сядеть в головах вночі... Засушить, задавить...

10

Раптом ускочила старша дочка з убитою куркою.

— Мамонько! Папонько! Курку нашу вбито! *(Тиша нависла).*

КУМ

— Яку?

— Жовтяву ось, золотий чубок...

МАЛАХІЙ *взяв курку. Обдивився.*

— Хто вбив?

ДОЧКА

— Тухля Василь Іванович. Кійком у голову влучив...

КУМ *до Малахія:*

— Що, куме! Ще й з двору не вийшов, а вже вороги твої дибки пішли. То я б тобою бувши, не подарував цього Тухлі довіку. Зараз би по міліцію і на суд...

СУСІДИ

— Авжеж на суд треба!

ТАРАСОВНА

— Це ж золото, а не курка. Пам'ятаєш, Маласику, як ти її ще курчатком пшоняною кашкою годував, а воно попоїсть, та на плечі хур-хур.

КУМ *побачив, що Малахій замислився.*

— Кличте міліцію! Я за свідка буду. Люди добрі! Подивіться, яке варварство! Вбито неповинну курку, і за що?

МАЛАХІЙ

— Так. Це варварство.

КУМ

— Так клич міліцію протокола писати!

МАЛАХІЙ

— Ні, не треба... Протоколами зла не зруйнуєш і соціялізму не збудуєш. Цей злочин ще раз переконує мене, щоб я негайно поспішив до раднаркомів, щоб прискорити ухвалу моїх проєктів... Бо головне ж тепер — реформа людини, і саме про це проєкти я склав... Іду!

КУМ, *уже й він розгубився.*

— Куме, не йди! Пам'ятаєш, як ще школярями крашанки ми їли у страсну п'ятницю. *(Малахій картузика на голову натяг).* Не йди, бо вдарю!...

Любуня впала перед батьком навколішки. Очима одними просила.

МАЛАХІЙ

— Зворушили мене, розхвилювали... Та не можу, доню, не можу, куме, зостатися, бо в сто-крат дужче зворушений і потрясений я од революції.

11

ТАРАСОВНА

тимчасом примчала із кухні солодку бабку.

— Маласику! Ось я бабку тобі улюблену спекла... Не йди, Маласику! Така вже ж вийшла пухована, запашна... І зірка, ось глянь, п'ятикутна з озюминок...

Ще тричі хитнувшись, пішов Малахій. Через силу ступав, немов видирався з болота. За порогом хода його стала вільніша. Випала бабка. Підогнулись ноги в Тарасовни. Припала вона до розбитої миски.

СУСІДИ

— І миска розбилась...

ТАРАСОВНА

— Не миска, сусідоньки, — це жисть моя розбилася...

Заплакала тяжко і тихо. Доньки помліли. Любуня, мов статуя та, — скаменіла. Кум, одчинивши двері, дивився услід. І, як очерет той вечірньої пори, шелестіли сусіди:

— От, уже дарма! От, уже коли виплакатись можна уволю!..

II. ДІЯ

1

Задзвонили телефони в РНК УЕСЕРЕР — то жалілись команданти, що їм клопіт робить Малахій Стаканчик

ПЕРШИЙ

— Черговий секретар РНК? Дзвонить комендантура. Просимо директиви, товаришу, що ж робити з Малахієм Стаканчиком? Та з отим божевільним, що проєкти пише. Третій тиждень ходить, день-у-день. І нехай би сам, а то ж узявсь других водити. Кого? Та, наприклад, хтось побивсь із жінкою, він того привів, хтось когось налаяв, він обох притяг, п'яний десь мочивсь в провулку, він і того ублагав прийти. Вимагав негайної на них реформи... Слухаю! Так. Так. Так. А як не послухається, то що тоді? *(Кинув трубку)*. Оце директива!

ДРУГИЙ

— Що сказав?

ПЕРШИЙ

— „Тактовно й обрежно порадьте, каже, старому, щоб вернувсь додому. До ОВК написано, щоб було дано йому посаду". Не поможе бабі й кадило, коли бабу сказило!

ДРУГИЙ

— Ти думаєш — він божевільний?

ПЕРШИЙ

— Коли він не божевільний, то тоді ти або я божевільний, інакше не може бути.

ДРУГИЙ

— Ет... Просто чудій!

ПЕРШИЙ

— А його проєкти?

ДРУГИЙ

— І божевільного мало. Я чув, казали в РНК — просто наколотив чоловічок гороху з капустою, оливи з мухами, намішав біблії з Марксом, акафіста з анти-Дюрінґом...

ПЕРШИЙ

— Ну, коли так просто, будь ласка — тактовно й обережно порадь йому, щоб вернувся додому. Он він іде.

ДРУГИЙ

— Сам?

ПЕРШИЙ

— Просто не сам. Зараз наколотить тобі оливи з мухами — і ти мусиш все це тактовно й обережно з'їсти.

Почувся Малахіїв голос:

— О, люди, люди!...

ПЕРШИЙ, *ухопився за голову*

— Чуєш?.. Починається!

2

Увійшов Малахій з ціпочком. За ним розгублені, аж налякані, протовпились: дідок у дармовісі з парасолькою, колишній воєнний в ґаліфе, літня дама в брилику з тремтячим рожевим пером, накрашена панночка, бліда дівчина, застарений парубок.

МАЛАХІЙ, *пропустивши їх:*

— О, люди, люди! — сказав Тарас, *(до комендантів):* І це у столиці! — додам і я.

ДРУГИЙ *під тон йому*

— Що трапилось, скажіте?

МАЛАХІЙ

— Що? Перше — перекажіть од мене привіт на пролетарський Олимп. Більш точно: наркомам і голові. Шановні соціяльні батьки! Ждучи на ухвалу моїх проєктів (вже третій тиждень), віншую вас з днем мого ангела. Чим розважите мене ви в цей наре́чений і святий день? Питаюсь, — чим, бо тінь журби української впала і мені на плечі: місяць пропав, пшениця погоріла, хазяйка вигнала з кватири...

Знявся гомін:

— Пшениця?
— Яка хазяйка?
— Завіщо ж нас?..
— При чому ж тут ми?
— *(Перебив хтось):* Навіщо нас?..
— *(Разом двоє):* Приведено?..

МАЛАХІЙ

— А хіба я мало питань та проблем розплутав, розв'язав? Примітка: проблеми — це пломби, що ними запечатано двері в майбутнє. 1. Про негайну реформу людини і в першу чергу українського роду, бо

в стані дядьків та перекладачів на тім світі зайців будемо пасти, 2. про реформу української мови з погляду повного соціялізму, а не так, як на телеграфі, що за слово „уночі" правлять, як за дві слові — у, ночі, 3. додаток: схема перебудови України з центром у Києві, бо Харків здається мені на контору. Соціяльні батьки! Що тепер Україна?.. Стоїть жебрачка на розстайних дорогах з торбою на плечах. А в торбі що? Кобзар і Грінченків словар! Ненавижу рабу!! Ще раз нагадую: поспішіть з моїми проєктами, найпаче з проєктом негайної реформи людини. Наочні доводи негайности — ось вони *(показав пальцем на всіх, кого привів)*. Один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім!.. Учора п'ять було, завчора три...

ПЕРШИЙ *до всіх*

— Що скоїлось? За що він вас привів?

Знявся ще гучніший гомін

— Ми сами не знаємо...

— Стояли біля церкви, гомоніли про це, про те і раптом... *(Заметушився дідок)*.

— Пардон! Цій дівчині млосно стало в церкві, отож я заскочила туди і вивела її на свіже повітря. Сами знаєте, який на Тройцю у церкві пікантний дух: березка, трава, квіти... *(Тремтіла рожевим пером дама)*. Вивела її у холодочок і раптом підходять вони *(на Малахія)*: „Я вас веду в Раднарком".

— „Мене?"

— Вас... Будь ласка, — од церкви, кажу, не одійду, але в Раднарком, будь ласка!..

— Я стояв. Прийшла оця баба... гражданка... Про щось мене спитала... І раптом: ідіть в Раднарком!.. Дозвольте, — я член авіохему, житлокоопу і мене в Раднарком? За що? *(Вигукував, немов вигавкував, той, що в галіфе)*. За віщо?

МАЛАХІЙ

— За що?.. О, лю-ди? Що зречено було в старо-індійських книгах Рид-Вегах: не вдар женщини навіть квіткою, а ви що зробили? *(На галіфе й дідка)*. Ви напередодні соціялізму одштовхнули женщину, вдаривши її зневажливим словом!..

ТОЙ, ЩО В ГАЛІФЕ

— Я? Ударив?

МАЛАХІЙ

— Ви ж *(на даму й парубка)* ще гіршеє вчинили, — ви біля церкви полювали на дівчину *(показав на бліду дівчину)* о, люди!

ДАМА

— Я? Я, навпаки... Я ж сама женщина!

ТОЙ, ЩО В ГАЛІФЕ, *розтривожено*

— Дозвольте, мс'йо! Я ударив? Кого?

МАЛАХІЙ

— Кого? *(До баби-прочанки).* Об чім ви, гражданко, хотіли в їх спитати? Я бачу, ви із села прийшли.

БАБА

— Еге... Прибилась, голубе. Люди сказали, що дорогу до Єрусалиму вже розгороджено...

МАЛАХІЙ

— Вибачте і дозвольте перебити на слові: об чім ви їх спитали?

БАБА

— Чи не знають, є тепер дорога до Єрусалиму — спиталась.

МАЛАХІЙ *до дідка й галіфе*

— А ви... ви що їй одповіли?

ДІДОК

— Ми?

ГАЛІФЕ

— Дозвольте, — Я?

МАЛАХІЙ

— Так! Ви!.. Де б сказати їй, що не до гробу тепер Єрусалимського нам треба іти, а до Ленінового мавзолею, до нового Єрусалиму плюс до нової Мекки, — до Москви, ви сказали: проходь, матінко, — зневажливо, прикро, — і кому, питаю? Женщині, селянці!

ГАЛІФЕ

— Жодного прикрого слова! Навпаки, я з дитячих літ военний. Ввічливість — моя стихія! Ідеал!

МАЛАХІЙ *(на дідка)*

— А ви... Замість доказати їй і ствердити все вищесказане, що скоро, скоро, скоро прийде час, коли всесвіт заспіва Москві: святися, святися новий Ієрусалиме, слава бо революції на тобі возсія — а ви сказали: одчепись! На біржу!..

ДІДОК

— Я ж не знав, що таких на Москву треба справляти.

МАЛАХІЙ *ще з більшим піднесенням*

— Ага! Він не знав!.. Наочні доводи кау й показую далі *(до блідої дівчини).* Скажіть, будь ласка, і простіть на слові, — чим надили, на якеє ремесло спокушували вас *(показав на даму й панночку),* вони сьогодні, там, біля церкви? *(Дівчина мовчала).* Не казали вам: тридцять карбованців на місяць, харчі добрі, навіть солодке, білизна, вбрання?

ДАМА *затремтіла рожевим пером*

— Пар-дон, і як вам не сороно! *(До дівчини).* Скажіть, милонько

(до панночки), ти, Матильдонько, скажи, що я сказала, про що говорила, як вивели ми її, сердешную, з церкви. Дитя моє! — сказала... Матильдо, скажи, як я сказала?

ПАННОЧКА

— Дитя моє, — сказали ви, мадам Аполінаро... *(сама закурила, затяглася димом)*. Дитя моє! Ви не з машиністочок, часом?

МАДАМ АПОЛІНАРА *до дівчини*

— А ви як мені одповіли, милонько... Ну? Ну?.. *(побачила, що дівчина мовчатиме, сама одповіла за неї, змінивши голос на молодий і скорботний)*. Ні, санітарка я, — сказала вона, дитя моє. Я тяжко, важко зітхнула і спитала... Матильдо, скажи, про що я спитала?

ПАННОЧКА

— У якій лікарні? Скільки заробітку? — спитали ви.

АПОЛІНАРА *за дівчину*

— У Сабуровці, вісімнадцять на місяць — сказало дитя... То Матильдонька аж ойкнула... *(до Матильди)*. Скажи, як ти ойкнула?

МАТИЛЬДА

— Ой!

АПОЛІНАРА

— Ойкнула Матильдонька, а я додала: сердешнеє дитя моє!.. Колись і я отак сиріткою бідненькою, дівонькою бліденькою служила, служила, плакала, плакала — аж поки... не виплакала собі долі... *(До Малахія)*. Що, може, не так я сказала? Не така була наша розмова?.. Пардон, і будь ласка! Я знаю, що я сказала і що ще казатиму...

МАЛАХІЙ

пильнуючи кожного її слова, раптом рукою спинив

— Більш точно: „Служила, служила, плакала, плакала, аж поки не плюнула отак... пху, та й пішла до одної мадамочки“ — сказали ви. „Ось і Матильдонька так, а подивіться — ви й вона, вона й ви“ — сказали, ще й показали ви, о женщино!

АПОЛІНАРА

— Я?

МАЛАХІЙ

— І надили, і спокушували велехитро, що є у вас їсти й пити, хорошенько походити, мило духовите, гігієна, шоколад...

АПОЛІНАРА

— Матильдонько, скажи, чи ж я таке казала, душенько?

МАТИЛЬДА

— Навпаки і нічого подібного!

ПАРУБОК

— Я при тому був. Нічого такого і подібного не говорила ця гражданка мадам... Навпаки, хоть я їхнього соціяльного походження й не знаю, проте скажу, що поводження їхнєє було з Олею, не треба вам восьмого березня.

МАЛАХІЙ

— Проповідують і пишуть — нема нічого поза клясами, а я кажу — ось вам, ось вам позаклясова солідарність злих *(до парубка)*. Та хто ж, як не ви перший приступив з помаранчами до неї, як змій спокуситель спокушав її під деревом біля церкви, щоб забула вона про Карюшика і полюбила б вас, і хто як не Оля, заплакавши гірко, розсипала ваші помаранчі та й побігла в церкву губити свідомість?

ПАРУБОК

— Виходить, я її привіз до церкви? Ха-ха... Та я всю антирелігійну аґітація на пам'ять знаю і навпаки — весь час їй аґітував, щоб вона кинула все і не боялася Бога...

АПОЛІНАРА

— А я її з церкви вивела.

ПЕРШИЙ КОМАНДАНТ

підійшов до Олі — серйозно, чутливо

— Скажіть, будь ласка, товаришко, вас справді вмовляли, улещували, щоб ви кинули радянську роботу і пішли... ну... на іншу роботу, чи що?

ОЛЯ *по павзі*

— Ні.

ДРУГИЙ КОМАНДАНТ *звів брови*

— Ні?.. Так, може, хтонебудь нав'язливий був, образив вас словом, нечемно поводивсь?.. Скажіть по щирості, не бійтесь, за це, я запевняю, неприємности вам ніхто не зробить.

ОЛЯ

— Я й не боюся. Кажу — ні! *(Заметаливсь гнівом голос)*. І коли вже хочете знати, то найбільш мені упікся *(на Малахія)* він. Цілий ранок простежив за мною. Ну як мара та *(до Малахія, гнівно)*. Скажіть, чого ви стежили за мною? Навіщо?

МАЛАХІЙ

— Не стежив, а стеріг од тих, хто іменно стежив і полював на вас.

ОЛЯ *зло й насмішкувато*

— Ви, часом, не були в божевільні?

МАЛАХІЙ

— Двадцять сім год.

— Двадцять сім год. *Рух. Захвилювались всі. Два кроки до Малахія*

ОЛЯ

— Що?.. Де саме?

МАЛАХІЙ

— У своїй сім'ї.

ОЛЯ

— А я подумала — справді...

МАЛАХІЙ

— Справді, Олю, бо ж сучасна сім'я — божевільня. Перший ступінь божевільні. Божевільний куток. Скорочено — божкуток.

ОЛЯ

— А любов?

МАЛАХІЙ

— Це мара! Голубая мара, себто — мрія... Бо хіба ж не вона, нездійсненна, привела вас сьогодні до церкви?.. *Оля поникла, Малахій два кроки до неї.* І хіба ж не вони *(на парубка й Аполінару показав)*, скориставшися з вашого стану, спокушали і надили вас вийти на розпуття жіноче, щоб грати на струнах універсального кохання?

ОЛЯ *звела голову*

— Ні! *(Рвучко повернулась і пішла)*.

ПАРУБОК *до Малахія*

— Га?

АПОЛІНАРА *кинулась було за Олею*

— Дитя моє! Олю! *(Та Оля так глянула на неї, що Аполінара прикусила язика. Тоді обернулась та до Малахія)*. Будь ласка, ведіть її тепер ви! Будь ласка! Я маю собі заробіток... *(До комендантів)*. Нарешті, я просю защити од таких і подібних натяків та ще де — у Раднаркомі... Матильдо! *(Демонстративно одійшла)*.

МАТИЛЬДА

— Я теж! *(Одійшла)*.

ПАРУБОК

— Це ж наклеп! Провокація! *(Одійшов)*.

ДІДОК

— Нуда ж... *(Подибав і собі)*.

ГАЛІФЕ

— І за що?.. *(Одійшов)*.

3

А вже входив у комендатуру кум, небритий, суворий. За ним боязно ступала з дорожнім клуночком Любуня.

КУМ

— Спокійно! Він тут!

Не хапаючись, мовчки дійшов до Малахія, став, подивився на його, поминув, повернувся, знов підійшов

ПЕРШИЙ КОМАНДАНТ

— Ви в якій справі, товаришу, прийшли? До кого?

КУМ

Суворо глянув на коменданта, одійшов од Малахія, постояв, пождав, чи не озоветься він, чи не усміхнеться він, тоді втрете підійшов

— Хоч здрастуй, куме, коли мовчиш і я мовчу! *(до комендантів і до всіх)*. Га?.. Трохи під машину не попали, і за це така стріча!

ЛЮБУНЯ *боязко наблизилась*

— Папонько! Мамонька... *(Затремтіли губи, не могла далі вимовитись)*.

КУМ

— Спокійно!.. Ну що ж, куме!.. Кланялась тобі жона твоя, а моя кума...

ЛЮБУНЯ *перемоглася*

— Казали — проклену, Любуньо, як без папоньки вернешся...

КУМ

— Спокійно! Кланялась, ридала, ще й переказала, що має три доньки: Віру, Надію, Любов, *(до всіх)* мої хрищениці *(до Малахія)*. Віру та Надію вдома залишає, а Любов по тебе посилає.

МАЛАХІЙ

— Тіні минущого, гетьте з очей! Гетьте з очей!

ЛЮБУНЯ

— Папонько! *(Хотіла щось сказати, та кум, води їй подавши, перебив)*.

КУМ

— Випий, Любонько! Випий, хрищенице, бо вода хоч холодна, проте тепліша за серце і кров твого батька... *(до Аполінари)*. Можна подумати, що він їй рідний папаша?

АПОЛІНАРА *тихо*

— Я спочуваю... Скажіть, він за кого тут служить? У якому чині?

КУМ

— Він?.. Ніде він не служить. Навпаки, — хоч і повнолітній, — безпризорний він правопорушник. Три тижні, як із дому втік.

АПОЛІНАРА

— Ага-а!.. Так он він хто!.. *(до своїх)*. Він ніхто — ви розумієте?

ГАЛІФЕ

— Як?

АПОЛІНАРА

— Він з дому втік, а дочка шукає...

ПАРУБОК

— Ага-а... З полюбовницею?

АПОЛІНАРА

— Тільки так! Забрав гроші, усе чисто, а донька оце ось і догнала, ви розумієте? Ніякого права він не має, щоб водити нас по раднаркомах, тим паче допитувати... Ніякого права, і жодної хвилинки я тут не лишаюсь. Матильдо! Альон додому!.. *(До команданта).* Оревуар! *(Пішла).*

МАТИЛЬДА

— Я теж!.. *(Пішла).*

ПАРУБОК

— Я й подавно! *(Пішов).*

ДІДОК

— Хе-хе... Я теж *(і собі подибав).*

ГАЛІФЕ

— За що? *(І пішов).*

МАЛАХІЙ

— Усе це, плюс попереднє, плюс — що втекли — ще дужче переконує мене, як потрібна негайна і тільки за моїми проектами реформа людини... Не форма а реформа! *(До командантів).* Де мої проекти?.. Півтора року носив я їх в голові, півроку писав к а л і г р а ф і ч н о , — де вони?...

ДРУГИЙ КОМАНДАНТ

— Я вам уже сказав...

МАЛАХІЙ

— Негайно подайте їх на розгляд РНК! Щоб сьогодні подали! Чуєте? Ні, зараз подайте! Зараз!.. Чого ж ви стоїте? Хіба можна сьогодні стояти, коли ж ви самі бачили й чули, — отакеє з людьми робиться, дарма, що навколо у радіо грають, пасуться трамваї, басує авто!

ДРУГИЙ

— Ось слухайте, дорогий мій! Ви витратили на писання двох прекрасних, скажу, надзвичайно серйозних проектів два роки?

МАЛАХІЙ

— Так.

— І ви хочете, щоб такі проекти та було розглянуто й вивчено *(а їх треба серйозно й всебічно вивчити)* за якихось два тижні?

— Це ж ви до чого?

— Бачте, треба більше часу, щоб, приміром, держплан вивчив ваші проекти. То я б радив вам посісти якунебудь посаду (між іншим є директива ОВИКОВІ дати вам посаду), ждати на ухвалу проектів, а тимчасом, може, написати і ще пару нових...

МАЛАХІЙ *подумав, тихо собі усміхнувся*

— Гаразд! Я згоджуюсь.

КОМАНДАНТИ *зраділи*

— Так?
— От і чудесно! До речі, ось і доня ваша по вас приїхала...

КУМ

— Не тільки хрищениця, — я, його кум!

ДРУГИЙ

— І кум. От разом всі й повернетесь на вашу округу...

КУМ

— І я тебе, куме, як вернемось, ой і поздоровлю ж з днем твого янгола! *(до командантів).* Це йому сьогодні сорок сім годочків вийшло *(до Любуні).* А як там, подумай, дома з приводу цього, як там сусідам і людям, що день янгола є, а самого чоловіка нема!

МАЛАХІЙ

— Згоджуюсь — з умовою: посаду мені тут, в столиці, в РНК. Хоч за швайцара, аби тут.

КОМАНДАНТ

— От тобі й на! Та що ви, голубчику! В РНК всі посади обсаджено, і швайцарська тоже. Звільнити ж когось, щоб вас посадити — ви ж самі розумієте — ніяково, живі ж люди сидять...

МАЛАХІЙ

— Я стоятиму... Дайте мені посаду стояти, коли всі сидять! Інакше Симеоном Стовпником стану отут і стоятиму, аж поки РНК не розгляне моїх проєктів. Крім того, просю вас не курити!

ДРУГИЙ

— Вибачте!

МАЛАХІЙ

— За цей плякатик боляче, — кричить, кричить, і ніхто його не слухає. А це ж РНК...

ПЕРШИЙ

— Тільки ви не кричіть!

КУМ

— Спокійно!

МАЛАХІЙ

— Мільйони дивляться з молінням на цю свою найвищу установу, на гору цю — преображення України, на нову Фавор, а ви ходите тут під плякатом і ламаєте першу найважнішу заповідь соціялізму — не кури!.. Ні, ще раз переконуюсь, що без моєї негайної реформи людини всі плякати — це тільки латки на старій одежі... Де мої проєкти? Я зараз саморучно подам їх голові РНК. Він зрозуміє, бо він бачить і чує, як шкодять революції люди, люди і люди.

КУМ

— Наприклад, ти в першу чергу, бо, куме, куме, хто ж, як не ти прийшов до товаришів, котрі спеціяльні люди, в революції напрактикувалися, а ти їм заважаєш?

МАЛАХІЙ *жодної на це уваги*

— Негайно потрібна реформа, найнегайніше кажу, бо бачите, що робиться з людиною, бачите? *(показав на бабу прочанку, що закуняла на стільці і тихенько хропіла)*. Бачите? Чуєте? Тільки ввійшла у свій раднарком — і вже заснула! Наочний приклад до негайности реформи — ось... Покличте сюди голову РНК. Тільки, будь ласка, мерщій. Це буде цікаве і повчаюче видовище: найкращий син народу, голова РНК, розбудить у себе в командатурі найтемніший елемент з того ж народу, в присутності реформатора з того ж таки народу... О, друзі! Голову мерщій! До речі: і фотографа покличте!.. *(замріяно)*. Увійде голова, торкнеться її... Між іншим, скажіть, щоб не забув він булаву взяти, бо до голови треба й булави... Увійде, торкнеться булавою й спита: хто ти, громадянко, що прийшла й заснула?

БАБА *прочунялася*

— Агапія Савчиха я! Підбилася, голубе, — йду в Єрусалим.

— Куди!? — перепитає голова.

— В Єрусалим або на Ахвон-гору.

— Темна ж ваша путь, громадянко, й непроґресивна! — скаже голова.

— А темна, голубе! Така вже темна, що йдеш і не знаєш, чи є туди путь, чи нема — і ніхто не зна. Казали на селі у нас люди, що буцім то совіцька власть у турків Гроб Господній вторгувала і дорогу говільникам розгородила, та чи так же воно?..

— О, люди, люди! — скаже голова і додасть вельми ввічливо: не до Єрусалиму тепер треба йти, а до нової мети.

— До якої ж, голубе?

— До якої? До вищезазначеної, великої, № 666006003, голубої мети... Тоді вернеться громадянка в своє село, і йдучи, проповідуватиме слово нове й благокрасне.

АГАПІЯ

— Ні, я в Єрусалим обрікалася. Хату спродала і все чисто спродала, щоб тільки доставитись туди або на Ахвон-гору, намальовану бачила — сяйво і Божую Матір на хмароньках — та щоб ото вернулась я?

МАЛАХІЙ *напівмрійно*

— Ой, вернися, громадянко, — скаже голова.

АГАПІЯ

— Ой, не вернуся.

МАЛАХІЙ

— Ой, вернися, — додам уже я.

АГАПІЯ

— Ой ні!

МАЛАХІЙ

— У вас в селі революція була?

АГАПІЯ

— Не тямлю, голубе, про що кажете...

МАЛАХІЙ

— Развйорстку брали?

АГАПІЯ

— Ой брали, голубе!.. І красні і білі, ще й раз Петлюрці на конях прискакали.

МАЛАХІЙ *одійшовши*

— Ой, раби ж!.. Як поночі в сливи, так вона в той соціялізм дивиться. Жаль, що не маю булави...

КУМ

— Запитання!.. *(Малахій обернувся).* Тепер вже не до тебе, куме! *(до комендантів):* Запитання! Руба!

ДРУГИЙ

— Будь ласка! Руба!

КУМ

— Та невже ж раднаркоми не мають сили погнати кума додому, хоча б етапним шляхом?

ДРУГИЙ *здвигнув плечима*

— Нема за що.

КУМ

— Як, нема за що?.. Адже ж чоловік утік із дому, у жінки (у куми) удар за ударом в самісіньке серце, дочки в непритомії. *(До Любуні).* Я вже думаю, хрищенице, чи не подохли там кури, бо хто ж за ними тепер пагляне, припустім — сьогодні, коли така спека і взагалі незручно в природі. *(Втерся хусткою. До комендантів).* До того ж усі сусіди, увесь народ у містечку заворушився, ходить отак і сам себе питається: яка ж це власть, що під нею батьки тікають з дому?

ДРУГИЙ

— Подайте на його у суд.

КУМ

— На такі ваші бюрократичні слова дозвольте сказати, що я невдоволений з радянської влади!

ДРУГИЙ

— Що ж поробиш...

КУМ

— Спокійно!.. Незадоволений і маю на це юридичне право... А втім, я не про це прийшов сказати раднаркомам.

ДРУГИЙ

— А про що?

КУМ

— Ось писане прохання. Просю, прочитайте зараз і вголос при йому, при мені й при хрищениці.

ДРУГИЙ

Почав читати тихо. То перший підійшов і дочитав уголос:

— ...на підставі програми комуністичної партії про дарове державне лікування, з одного боку, і на підставі немов би слабого на голову отця нашого й кума, з другого, я й хрищена донька моя колективно клопочемось у раднаркомів аби одіслати отця й кума нашого до божевільного дому на пробу, і якщо хоч трошки розуму в йому вбавилось, то...

КУМ

— Про що далі пишеться, то довоєнний аблакат сказав, що раднаркоми не мають права одкинути не тільки моєї, а й хрищениці просьби.

ЛЮБУНЯ

— Тільки це не насправжки.

КУМ *перебив*

— Спокійно!

ПЕРШИЙ *дочитав*

— Гаразд! Подумаєм...

КУМ

— Подумайте!.. Тільки просю вас — недовго думайте.

МАЛАХІЙ *до кума*

— Мене до божевільного дому? Мене? Та як ви смієте! Мене народ послав.

КУМ

— Брешеш, куме! Всі сусіди, увесь народ мене сюди послав, щоб завернути тебе додому...

МАЛАХІЙ

— Більш як сто сіл, хуторів, містечок я пішки пройшов, йдучи до Харкова, столиці УЕСЕРЕР, на ногах моїх ще й нині порох степових шляхів, із ста криниць та колодязів, спочивавши, пив я воду і з народом гомонів... Я делеґат!

КУМ

— Брешеш! Ти з дому втік!

МАЛАХІЙ

— Я всеукраїнський делеґат, куме!

КУМ

— Навпаки, хоч скоро вся Україна делеґатами стане, ти ж і я — ніколи в світі! Ото ж ходім краще додому, кажу.

МАЛАХІЙ *до комендантів*

— Вимагаю: виженьте його — це раз! І негайно покличте сюди голову РНК і всіх наркомів — два. Я сам берусь, зараз отут на Агапії покажу вам, як треба робити негайну реформу людини. Ну?.. Чого ж ви стали?

КУМ

— І я вимагаю! Не тільки я, — хрищениця ось, кума там, а за сусід, за народ, я вже говорив, як він ходить і вимага... Негайно пошліть його туди!

МАЛАХІЙ *ображено, велично*

— Мене? Реформатора? *(Підійшов до телефону)* Станція? Перекажіть там голові РНК і всім наркомам, хай попричепляють значки до петельок і йдуть в комендатуру на раду — негайно. Чуєте?.. Говоріть до мене руською мовою, не калічте української! Наукраїнізували!.. „Кривий" не вміють сказати: „Кривій" або „Крівий"... Порядок денний: доповідь реформатора Малахія про негайну реформу людини з наочним показом на Агапії — така даль голубая сьогодні, а вона стоїть сьогодні та соняшник лускає... Не перебивайте! Хто там перебиває?

ПЕРШИЙ

— Товаришу реформаторе! Прошу до порядку! *(Тільки одвів Малахія, кум за телефон):*

КУМ

— Товариші раднаркоми! Не слухайте його! Не слухайте, кажу, бо хіба ж не бачите, що він не сповна розуму став. Младенці в голові... Та не перебивайте ж!..

ПЕРШИЙ *одібрав телефона, оддзвонив*

— Гало... Трапилась маленька трагікомедія... Це ті самі, що з Учорашнього прийшли... та ні, з містечка Вчорашнього... Ні, не п'яні... Трошки згодом усе це вияснитьcя...

Увійшов кур'єр.

ПЕРШИЙ *до Малахія*

— Зараз дзвонили сюди з РНК, просили, щоб ви прийшли до заступника голови.

МАЛАХІЙ *зрадів*

— А що, куме!.. *(велично)*. Оддзвоніть і перекажіть йому — йду. Ні, краще пустіть мене до телефона, я сам подзвоню. Од нині між мною й урядом жодного посередника. Годі!

ПЕРШИЙ

— Він одійшов уже од телефону. Між іншим, просили, щоб ви прийшли негайно. Вас ждуть на дачі РНК.

МАЛАХІЙ

— Який восторг! Іду!.. Між іншим, збирайтесь і ви, Агапіє. Я появлюю вас заступникові голови РНК, як наочний довід до моїх проектів...

АГАПІЯ

— Може він скаже, чи є тепер дорога до Єрусалиму?

ПЕРШИЙ

— Просили конфіденціонально. Розумієте?

МАЛАХІЙ

— Ага! То тоді ви, Агапіє, зостаньтеся покищо тут... Я скоро вернуся... А куди ж іти? Куди?

ПЕРШИЙ

написавши пакета, дав його кур'єрові.

— Ось вас оцей товариш проводить... *(до кур'єра)*: Будь ласка, одведіть товариша реформатора на Сабурову дачу!

МАЛАХІЙ

— Дякую! *(пішов за кур'єром, показавши кумові дулю).*

КУМ

— Куди ж його ви?

ПЕРШИЙ

— Як ви просили — психіятрам на освідчення.

АГАПІЯ

наблизилась до телефону, боязливо взяла трубку та нишком:

— Товариші! Просю ж я вас, як би мені до Єрусалиму доставитись.

III. ДІЯ

1

Закрякали, закружляли у саду в Сабуровці грайворони дзюбаті. Загомоніли, закричали кругом його хворі:

— Гей, чорні! Помовчіть!.. То ж не встиг ще Бог світ сотворити, як вони небо вкрили і поклювали першу золоту зорю, із сонця решето зробили... Темно мені й холодно!.. *(сумно кричав на грайворонів один і звертався до Малахія).* Реформуй сонце!

МАЛАХІЙ

рухом голови й рук своїх показав:

— Реформую!

ДРУГИЙ

увесь час напружено до всього прислухаючись, таємниче шепотів:

— Тихо, благаю вас.

2

Прийшла санітарка Оля, а за нею застарений парубок санітар.

САНІТАР

— Олю Манойловно!

ОЛЯ

— Я вже сказала...
— Олю!
— Одчепіться!
— Він же вас увів у неславу, а я зовсім другу любов маю на мислях... Прийдіть, а то я до вас прийду.

ОЛЯ *одійшла*

— Я місцкомові скажу...

ПЕРШИЙ ХВОРИЙ *до Малахія*

— Це професор напустив навмисне їх у сад, щоб вони клювали мені голову... Ось глянь, як уже поклювали... *(стає навколішки).* Вижени їх!..

МАЛАХІЙ *одним рухом*

— Вижену!

3

Підійшов третій. Він увесь час змітав щось біля себе.

ТРЕТІЙ

— Позамітайте крихти! Дивіться — накришили...

4

Прибіг четвертий з жовтою квіткою.

ЧЕТВЕРТИЙ

— Бачили Олю? Вона сьогодні чарівна. Вона — прекрасна. У неї така ніжна й запашна полова залоза *(понюхав квітку)*. Такої я ще не бачив, хоч і мав любов...

ПЕРШИЙ

— Вони й залозу поклюють!

ТРЕТІЙ

— Хай клюють, аби не топтали...

ДРУГИЙ *трепетно*

— Тихо!.. Почують.

ЧЕТВЕРТИЙ

— Мав любов з дівчатами, жінками, бабами... Пригадую, де це було. Вперше у кухні, потім в коморці, на кладовищі, в церковній ограді, росяна трава і дзвони, ще й досі дзвони, білий фартушок, гострий молодик з правого боку...

ТРЕТІЙ

— Це на крихтах, на хлібові!..

ЧЕТВЕРТИЙ

— Заждіть! Разом сто сім жінок за п'ятнадцять років, чотирнадцять тисяч, п'ятсот тридцять... тридцять...

ПЕРШИЙ

— Поможіть їх розігнати! У-у-у...

Закричавши тужно, став бігати й підстрибувати. За ним побігли другі, кожен із своїм рухом, вигуком або піснею.

— На крихтах!
— Тихо!

5

Підійшов санітар. Четвертий до його:

— Ви бачили Олю?

САНІТАР

— Он туди йди! Вона там... *(показав у другий од Олі бік).*

ЧЕТВЕРТИЙ

— У неї прекрасна й запашна, як троянда, полова залоза — я бачив...

САНІТАР

— Де ти... бачив?
— Я сидів отам в кущах... А вона підійшла...
— Ну?
— Рвала квіти...
— Ну?
— Нахилилась...
— Ну-ну?
— Я й побачив... На нозі, біля коліна... А вночі вона прийшла до мене і якби не кішка...
— Яка кішка?
— Та, що й цієї ночі знов привела мені троє котенят... Скажіть, яке має право та кішка нявкати всім, що котята од мене...
— Ну, вже поблудив... Отуди йди, до всіх...

ЧЕТВЕРТИЙ *одійшовши*

— Що прокинувсь уночі, а вона вже з котятами і нявкає, нявкає всім: няв-няв-няв...

6

Підійшла Оля, щоб заспокоїти четвертого. Санітар заступив їй дорогу.

— Інтеліґентик оцей каже, що ви приходили до його вночі.

ОЛЯ

— Щодня йому гіршає.
— А може цьому й правда?
— Що?.. Боже мій! Трохиме Йвановичу!
— Я не винний, бо ще й не такий на вас поговір може вийти.
— Поговір?
— Знаю я про все, Олю — як і де гулялося вам і як морозивом Кирюшика годувала та як постіль квіточками посипала, сорочечку білую скидала...

ОЛЯ *хитнулась*

— Неправда!
— Неправда? Та я про любов вашу все чисто знаю і навіть можу сказати, якого числа уночі ви прив'язали Кирюху до себе косою і такечки спали...

— Як же це... як ви дознались! Боже мій! Хто вам про це сказав?
— Хто, питаєте?
— Скажіть!..
— А гарнесенька ви зараз. Цей сором вам дуже личить, їй-богу. Очата, як дві небесні плянети, і так далі...

ОЛЯ *одними губами*

— Хто?
— Про морозиво пташка розповіла, бо на дереві сиділа і все чисто бачила, про постіль та квіти нетля-метелик, ну, а про косу — муха-ха-ха. Ну, ну... Я шуткую, бо що таке му-ха? Дурна комаха-хах-ха...
— Що ж тепер мені робити ..
— Не що інше, як плюнути на Кирюшка, бо все одно з другою вже крутить любов.
— На любов свою хіба можна плюнути?
— Як не плюнете — піде поговір...
— Трохиме Йвановичу! Невже ж ви хочете мене перед усім світом на поглум виставити, щоб згоріло в мені серце. Що я вам зробила?
— Нічого. Проте я хочу, щоб ви зробили мені любов, бо я вже знемігся без неї... Чуєте?.. Пора вже подумати й про мене.

ОЛЯ *заломила руки*

— Скажіть, як ви дознались?
— Про що?
— Ну... про морозиво, постіль, квіти?..
— Я ж уже сказав: пташка, метелик, муха...
— Трохиме Йвановичу! Скажіть!
— А попросіть!
— Трохиме Йвановичу...
— Ну, милий! Скажіть!

Санітар її за руки притяг до себе.

ОЛЯ

— Пустіть!
— Ну-ну... Не норовися!
— Не давіть мені руки!

7

Тяжко зігнувшись та міцно стиснувши руки, наблизивсь п'ятий хворий.

— Поможіть!

САНІТАР *до Олі*

— Оцьому ввижається, немов носить він на плечах величезного удава, що хвіст його волочиться десь по той бік світу... А любов моя без взаємности ще гірш за такого удава, бо давить не руки, а серце... Отак! Отак!

ОЛЯ *скрикнула*

— Не мучте!

П'ЯТИЙ

— Не можу! Знемігся! Зараз впустю. Зараз буде катастрофа. Поможіть!

САНІТАР

— Він сказав... Кирюха.

ОЛЯ

— Він?!..

П'ЯТИЙ *до Малахія*

— Не можу задавити... Це ж удав — всесвітнє зло. І тільки я впустю його — він здавить увесь світ... Поможіть!

МАЛАХІЙ *рухом руки*

— Поможу!

ОЛЯ

— Невже він?

САНІТАР

— Ще не вірите?.. У вас отут *(показав на спину)* родинка. Так? *(показав на груди)*. А ліва трошки більша за праву... Так? А ви любите, щоб все... *(зашепотів про щось в ухо)*.

ОЛЯ

— А він не казав вам, що тепер у мене тут... од його дитина?

САНІТАР

— Дурниця! Подвійний аборт: Кирюху із серця, дитину із черева — от і вся проблема.

ОЛЯ

— А про свою хворобу не казав?

САНІТАР

— Про яку хворобу?.. Та ви шуткуєте, Олю Манойловно!

ОЛЯ

— Хочете пересвідчитись?

САНІТАР

— Ну-ну... Це він на зло мені, за ті гроші... Отже паскудник, га! А ви чого зразу про це не сказали... Хіба так можна гратися!.. *(пішов)*

Оля упала і тяжко заплакала

П'ЯТИЙ

— Зараз буде катастрофа! Пускаю! Поможіть!

МАЛАХІЙ

Непомітно стеживши за санітаром та Олею, заходив, захвилювавсь, як ще ніколи

— Негайно... Негайно потрібна реформа людини!.. Зараз, кажу, або вже ніколи! Разом з цим пересвідчуюсь, що ніхто, опріч мене, такої реформи не зробить... Так. От тільки не знаю, з чого почати..., Вихор думок, голубих, зелених, жовтих, червоних... Як їх багато! Ціла метелиця! А найбільш голубих, і вони, по-моєму, найкращі та найпридатніші будуть на мою реформу. Треба ловити їх... Ось одна! Ось друга! Ось третя. Немов метелики, а дивіться, що з них виходить!

У хворій його уяві з'явилися, розквітнули дивовижні проєкти, реформи, цілі картини. Спочатку з голубих коливань і метеликів збіглися закрутилися якісь голубі кола з жовтогарячими центрами, забринів спів „Милость мира“ Дехтярьова, перемішаний з Інтернаціоналом, брязкотом кадила та з трелями жайворонків, потому вималювалось таке: десь у голубій РНК голубі наркоми сидять і слухають його доповідь про негайну реформу людини. Плещуть в долоні, схвалюють і вітають його, він далі показує наркомам наочно, як треба негайно реформувати людей. По черзі до його підходять: дідок в дармовісі, колишній воєнний в галіфе, дама, Агапія, санітар, божевільні, він накриває кожного голубим покривалом, повчає, переконує, потім робить магічний рух рукою і тоді з-під голубого покривала виходить оновлена людина, страшенно ввічлива, надзвичайно добра, а н г е л о п о д і б н а. Далі ці люди, багато людей і він на чолі їх, з червоними маками та з жовтими нагідками йдуть у голубу даль. По дорозі бачуть — стоїть гора Фавор, Оля несе яблука святити, люди співають їй „осанна“, тільки якось по-новому. Потому в голубомі мареві маячить якийсь новий Єрусалим, далі голубі долини, голубі гори, знов долини, голубі дощі, зливи — нарешті голубе ніщо.

8

Очунявся Малахій. Олі вже не було. Навколо ходили й кружляли хворі

МАЛАХІЙ

— Ага... На підставі вищепобаченого *(взяв пучку землі, поплював, розтер і помазав собі лоба)* помазуюся народнім наркомом. *(гучно)* Сповнилося! Слухайте всі, всі, всі!.. В ім'я голубої революції я помазавсь народнім наркомом...

ДРУГИЙ

— Тихо! Я бачив, у траві верблюжі вуха ростуть.

МАЛАХІЙ

— Хай ростуть!
— Вони ж слухають.
— Прекрасно!
— І переказують!
— Кому?
— Всім...

МАЛАХІЙ *звів голову:*

— Прекрасно! Гей, верблюжі вуха! Перекажіть всім, всім мій перший декрет.

ХВОРІ *поміж себе*

— Всім, всім, всім.

МАЛАХІЙ

— З ласки великої матері нашої революції я помазався народнім наркомом. Анкета моя: ціпок і торбина сухарів; родинного стану я зрікся, пішки пройшов увесь стаж попередній, воду я пив із ста семи криниць; нарком без портфеля; зовнішні ознаки та клейноди мої: червона лента через ліве плече, ціпочок і сурма, для українців бриль і на великі свята — корона з соняшника в руці. Народній Нарком Малахій. Ні, не так... Народній Малахій, в дужках — нарком. Скорочено — Нармах... Ні, Нармахнар.

ХВОРІ

— Народній нарком. Нармахнар появився.

ХТОСЬ *став навколіна*

— Виведи нас звідси!

ХТОСЬ *захвилювався*

— Він самозванець, не вірте!

ТРЕТІЙ

— Коли ти велике начальство, — накажи, щоб хліба святого не кришили. Хай крихти позбирають. Отож од таких і голод. Думка була весілля справляти, коли гульк — і молода, і мати весільна на баштані посохли... А замість кавунів дитячі голови посходили. Що крику, що плачу, кажуть...

МАЛАХІЙ

— Накажу! Виведу! Всі бо ваші просьби, заяви у серце кладу. До речі — мій другий декрет... Всім, всім, всім... Негайно скасувати всі портфелі й теки. Коли ж урядовці спитають, куди їм складати заяви та скарги, відповідь дайте: однині всі скарги народні, заяви і просьби носіте: 1) в голові, 2) в передсердечних сумках — ніже в портфелях, ні в теках. Народній Малахій, нарком. Скорочено — Нармахнар. Харків. Вілла Сабурова.

ХВОРІ

— Виведи нас, Нармахнаре!

МАЛАХІЙ

— Виведу й поведу! Поведу туди, де зоріє небо й голубіє земля, де за обрієм співають на золотих сідалках голубі будимирі соціялістичні півні...

ХВОРІ

— Нас не пустять!
— Не вірте йому!
— Сторожа не пустить.
— Небесні два сторожі й квочка не пустять.

МАЛАХІЙ

— Я вам скажу таке слово, що пустять — пароль такий, що й мур розваля... Підходьте по пароль!

ХВОРІ

— По пароль! По пароль! По пароль!

МАЛАХІЙ *кожному тихо*

— Голубі мрії...

ХВОРІ

повторивши той пароль, кинулись до муру

— Так виводь нас! Веди!

МАЛАХІЙ

— Лізьте!

ХТОСЬ З ХВОРИХ

— А як піймають?

МАЛАХІЙ

— Не впіймають!.. На сторожі коло вас сам нарком народній. Лізьте, кажу!

Подерлися, перелізли хворі через мур. Малахій переждав останнього. Тоді поплював на руки

— В ім'я соціяльної матері нашої революції *(поліз і собі)*.

9

ОЛЯ *прибігла*

— Стійте! Куди ви?

МАЛАХІЙ *з муру*

— Не закудикуйте! Хіба ще й досі не зрозуміли? Обійти треба кожну хату, межу і завод, щоб кожному преподати голубі мрії...
— І вам не сором перелазити через мур! Злізьте!
— Народній нарком має право перелазити через всі тини на Україні, через всі мури й паркани. Це моя прероґатива.
— Прошу й благаю вас — злізьте.

МАЛАХІЙ

— Гм... Вона просить *(зліз з муру)*. Коли хтонебудь з бідних і покривджених попросить, щоб народній нарком повісився, він мусить

і це негайно зробити... Бачте, Олю, народній нарком уважив вашу просьбу, тепер уважте ви мою. Пустіть мене туди.

— Куди?

— Туди, до всіх, а перш — до гегемонів.

— Побудьте ще трошки у нас, відпочиньте, а тоді й підете собі...

— Олю! Невже ви маєте мене за божевільного.

— Ну от ще... Та ніхто, ніхто не має вас за божевільного.

МАЛАХІЙ *проникливо*

— Олю! У вас очі такі чисті й прозорі, що навіть тінь легенької неправди я бачу на дні їх і читаю — авжеж божевільний.

— Та ні! То вам так здається.

— Щоб знали ви, Олю, — я не божевільний. Вийшла, як це трапляється, малюсінька помилка. Угадайте, яка?

— Не знаю... Скажіть!

— Малюлюнічка. Провожатий помилився — де б вести мене на віллі РНК, а він на Сабурову віллу одвів. От і все. А Оля повинна помилку цю залагодити, пустивши мене...

— Ні, ні! Я не можу! Попросіть професора. Він розумний і добрий, він вас огляне... І взагалі вас скоро випустять. Я чула, вас тільки на освідчення прислали... Та хіба вам погано тут? Дивіться — зелено як, квіти, повітря яке!..

— Не голубе! Ах, Олю! Од вас тепер залежить, щоб оновилася людина і земля у просторах блакитних, як лебідь біла на тихих ставах, музично і вільно поплила...

Десь за садом загув лунко заводський гудок. Малахій так і скинувсь

— Чуєте?.. Туди, туди, — до гегемонів!.. І божевільним справді буду, коли спізнюсь і не поведу їх за собою...

ОЛЯ

— Ой, Боже! Гудок у заводі — дванадцять годин. Зараз на сніданок... А де ж другі... Де вони?

МАЛАХІЙ

— Вони вже пішли.

ОЛЯ

— Справді? Пішли снідати?

МАЛАХІЙ

— Так. На голубе снідання пішли.

ОЛЯ

— Так ходімо ж і ми. Мерщій! *(пішла)*

Малахій пішов був за нею. Скоро вернувся — сам. Взявся лізти знов на мур. Завагався

— Ні... Вона мене просила.

ОЛЯ *вернулась*

— Наркоме!

МАЛАХІЙ

— Не бійтесь! Я ж відступивсь і здавсь на вашу просьбу. Проте я маю вас переконати, Олю. Я мушу першій вам преподати голубії мрії, тим паче, що в очах у вас вони ще не зів'яли, бринять, а як коли, так їх там ціла повінь. Я з вас почну...

— А я покличу санітара.

— Олю! Я навколіна стану, ось... До ніг вклонюсь, молитиму, пустіть...

— У вас температура, наркоме. Вам треба лягти.

— Навпаки, мені треба встати. Олю, хвилинку... Ви тільки зважте, що дадуть мої проєкти вам особисто. Бо хто-хто, а ви колишете завжди голубі мрії. Не пустите ж мене — доведеться, чорний очіпок надівши, однести їх на гробки.

— Гукають.

— А пустите — він вернеться.

— Хто?

— Кирюшик.

— Не вернеться.

— Згідно з проєктами моїми — вернеться. Невкоснительно. Уночі зимою...

— Гм... А чом не весною?

— Зимою. Ви, Олю, засвітивши каганець самотности, прястимете нитку жіночого смутку. А колиска рип-рип, а в колисці дитя хлип-хлип,— мати Оля горювальниця пісню співатиме, оту саме, як її... *(заспівав)*: Ой спи, дитя, без сповиття. Поки мати з поля прийде, та принесе три квітоньки: одна буде дрімливая, друга буде сонливая, а третя — щасливая... *(Нахилився до Олі)* у Олі сльози?..

ОЛЯ *крізь сльози*

— Ну, а далі що?

МАЛАХІЙ

— Зимою вночі. Метелиця буде по всіх степах, по всіх світах: гу-гу-у. Коні в степу тупу, тупу — то з походу революційного їхатиме він...

— Хто?

— Згідно з проєктами — Кирюшик.

— Так?

— Невкоснительно. У віконця стане, тихесенько постукотить: „одчини, дружино Олю, товаришу вірний"... *(До Олі)* Оля?

ОЛЯ *тихо*

— Одчине...

МАЛАХІЙ

— Засніжений, заметений у порога стане: — „Драстуй“ — скаже. Тоді Оля у відповідь *(Заспівав з відомої салдатської пісні, одмінивши трохи слова):*

Драстуй, драстуй, милий мій, пожалуй у хату...

— Тоді скаже милий: — Олю, оновлений після реформи людини, спокутавши гріхи свої перед тобою в походах і боях за голубосяйні мрії, я вернувсь до тебе, прости мене... Оля скаже...

ОЛЯ *замріяно*

— Прощаю! Прощаю!

МАЛАХІЙ

— Тоді милий посадовить свою Олю коло колиски... Отак *(Посадив Олю на пні)*. То на неї любо гляне, то на милеє дитя, то к серцю пригорне, то в очі загляне, то ноги цілує святі у чашечки похололі... Оля плаче?

ОЛЯ

— Ні... це я так дурненька *(замріяно)*. Ох, як же я нагорювалася, тебе ждучи, милий!..

МАЛАХІЙ

— Це все відбудеться згідно з моїми проєктами... Я маю поспішати, Олю. Я йду.

ОЛЯ *замріяно*

— Ідіть! Ідіть!

МАЛАХІЙ *виліз на мур. Сів*

— Ходімо разом, Олю. Я появлю вас РНК як найкращий наочний приклад моєї негайної реформи...

Близько почувся санітарів голос:

— Олю Манойловно!

ОЛЯ

— Кличуть!.. Тікайте!

МАЛАХІЙ

— Не тікаю, а йду! Жду вас, Олю, на свято оновлення нашого українського роду, що відбудеться двадцятого серпня за новим стилем, постарому ж — на Спаса. Подробиці: бой конфеті, серпантин і тощо у моїх декретах... *(скочив і за мур, потупотів десь)*.

11

САНІТАР *(побіг)*

— Олю Манойловно, там прийшли по Стаканчика його родичі *(подивився кругом)*. Та де ж він?

ОЛЯ *заступила те місце, де переліз Малахій*

— Не знаю.

САНІТАР *(підозріливо)*

— Як не знаєте? Та я черговому лікарю рапорта напишу, як і хто гуляє з хворими в кущах, а тоді — не знаю... *(Оля мовчала).* Ви набрехали на Кирюху: ніякої хвороби, каже він... *(Оля мовчала).* Де Стаканчик?.. А хворі всі де?.. Може повтікали?

ОЛЯ *очутилася*

— Хворі? Вони он...
— Де?
— Пішли снідати і Стаканчик...
— Нічого подібного, там їх нема.
— Та он вони, хіба не бачите, за ріг зайшли...

Санітар побіг. Десь близько почулися тривожні голоси: Хтось випустив хворих! Хворі втекли! *Оля перелізла через мур*

12

Біля канцелярії стояли, ждали кум і Любуня. Хвилювалися

ЛЮБУНЯ

— Аж не віриться, що зараз папонька вийдуть, що зараз поведем його додому... Боже! Що вже находилися, що напросилися, а що наговорилися... Невже, хрищений?

КУМ

— Спокійно! Хоч і сам я ой хвилююсь... Ось приклади, хрищенице, руку ік серцю...
— Ой!..
— Та ні... До мого серця.

Любуня приклала руку до кумового серця

КУМ

— Як?
— Ой же б'ється!
— Не серце, а ступа. Чуєш? Гуп-гуп, гуп-гуп. Сильне хвилююся я *(по павзі)* Ще б пак не хвилюватися, коли вже зараз бачу: верба ось, Загнибогина гребля, шу-шу — очерет... Кум сидить і я сиджу, кум вудить і я вудю. У природі й біля неї тихо, ясно. Коли, дз-з-з, цім-м... Куме, комар! А кум: га-га? Ляп себе по лобі...

ЛЮБУНЯ

— У папоньки завжди після рибальства увесь лоб у ґулях.

13

Вийшов санітар

— Це ви прийшли по хворого Стаканчика?

КУМ

— Не тільки ми, а й дочка його ось...

САНІТАР

— Його у нас вже нема.
— Як так, нема?
— Він утік.

Кум остовпів. Любуню спазми взяли

— Ой... ой... ой...

КУМ

— Не кричи, бо я вже нічого не чую *(до санітара)*. Скажіть, ви мене вдарили?

САНІТАР

— Я? Нічого подібного.

КУМ

— А чого ж мені в голові загуло?

ЛЮБУНЯ, *знов узяло її на спазми.*

— Утік...

КУМ

— Не кажи!
— Утік...
— Не кажи цього слова!

ЛЮБУНЯ *заплакала*

— Уті-і-ік...

КУМ *до санітара*

— Запитання!
— Будь ласка.
— Коли утік?
— П'ятнадцять хвилин тому... Та ви не турбуйтесь: зараз подзвонили до міліції, зараз його зловлять...
— Спасибі, — тепер уже не зловлять.
— Ви так думаете?
— Не зловлять. Як судився за півня з сусідою, то три роки, аж поки не висудив...
— А до того, молодий чоловіче, що характер у кума така. Раз уже почав тікати — до смерти тікатиме. Розумієте?
— Нічого не розумію.
— Як не розумієте? Він у нас тікає, а ви не розумієте! А як я подам у суд і навіть на раднаркомів, що не встерегли кума, що він утік і може

чорт-зна-що наробити... Бюрократи ви всі після цього!.. А втім, ви тепер нам непотрібний, молодий чоловіче... І взагалі лучче б ви ударили мене з дванадцятидюймової гармати в самісіньке моє серце, ніж прийшли з таким повідомленням... Ідіть, бо не можу на вас дивитися!

САНІТАР

— А я кажу — міліція зловить. Навідайтеся завтра *(пішов)*.

КУМ

— Сяду тепер та посумую... Засмутюся, зажурюся за кумом. Ех, куме, куме! Любив тебе, шанував, як брата рідненького, у серці носив і доносивсь — до музолів... *(по павзі)*. А посумувавши, скажу: шабаш! Додому, Любонько, і навіть негайно!

ЛЮБУНЯ

— Без папоньки?

— Не тільки без папоньки, — без кума.

— Хрищений!..

— Додому!

— Хрищений!..

— Шабаш!

— Хрищений! Як же ми без папоньки на очі появимось?

— Прийдем уночі.

— Мамонька ж прокленуть мене... А вам до церкви як, на базар? Скрізь питатимуть, чом без кума вернувся?

— Не піду я до церкви... А втім, чого я хвилююсь, коли я постановив прийти захворіти і вмерти...

— Не можна без папоньки.

— Можна — не можна, годі кажу!

— З ким же тепер рибу ловитимете?

— Сам!

— А не можна, не можна без папоньки... Хто в дамок сяде з вами, хто про політику?

— Сам!

— А з ким „сади мої зелененькі' заспіваєте? А як же на Різдво, на Великдень?..

— Сам! Сам заспіваю, сам занедужаю, сам і помру! Сам!

— Хрищений! Згадайте, як на ваші йменини ви папоньку додому вели та й заблудились на своїй же вулиці, й якби не Полкан наш, то б і не знайшли воріт...

— Не згадуй, бо хіба я кажу, що кум поганий чоловік? Кажу я так? Кажу?

— Ні.

— Музолі в серці од любови й досади. Хто ми, кум і я? Хто? Хлопчики — пійонерчики, що наввипередки побігли, чи до гробу вже підходимо? *(по павзі)*. Він буде по наркомосах усяких бігати, до Вецека скакатиме, а я буду останніх поросят продавати, щоб його завертати додому?.. Годі! Додому!

— Я не поїду, хрищений.

— Що?

— Я сама шукатиму. Знайду, приведу — щастя не знайду...

— Загинеш!

— Не знайду — загину... Сама собі смерть заподію.

— А як же твоя мамонька, а моя кума, хрищенице, та вже хвора лежить і навіть помирає... от тифу?

— Мамонька, як благословляли мене в дорогу, да руки мені цілували, сльозами поливали, просили, молили, кляли, щоб я без папоньки не верталась.

— А як твої сестри Віруня й Надюня і собі лежать, на малярію заслабли, ніхто води не подасть і нікому компреса на нещасний лоб покласти?

— Не можу! Тоді ще, як у церкву заскочила та молилась, тоді ще відчула, що доля нас розлучить.

— А як там без тебе всі квіти на вікнах посохли і в палісаднику посохли?

— Сон мені щоночі, хрищений: одна я немов, один на степу плету вінок з васильків та нагідок, а вони сухі, немов, сухі як ото мертвому в голови кладуть... Доля віщує, її не обійдеш, хрищений.

— І курчата без води заливаються, а квочка не зна, що далі робити, де води шукати.

— Хрищений!..

— І після цього не йдеш?

— Ні!

— Ага! Так ти хочеш показати, що в тебе папонькин характер... Так знай же, знай, що й я не абищо і маю характер твердішую втричі за кумову й твою. Прощавай! *(Одійшов. Посварився).* Одумайся! Загинеш! *(Любуня мовчала. Кум насунув капелюха).* Загинеш, кажу!

IV.

Здивувались робітники на заводі Серп і Молот, як побачили, що через мур до них перелазить якийсь чоловічок у брилі.

ПЕРШИЙ

— Ти дивись — перелазить хтось... Гей, гражданине!

ДРУГИЙ

— Це-с-с... Це, мабуть, шпигун або злодій до нас хоче вдертися!

ПЕРШИЙ

— Так заарештувати треба!...

ТРЕТІЙ *поважно, спокійно*

— Путнє тепер до нас через мур не полізе — це факт, проте не гарячіться, хлопці... Перший мовчок та пара очок краще за язичок — отак і вивідаємо, хто воно й яке на масть.

Припали до роботи, не звертаючи на гостя особливої уваги, нехай лізе.

МАЛАХІЙ *з муру*

— Вітаю гегемонів! *(Робітники мовчки й скупо поздоровкались. Малахій це помітив, ущіпливо).* Вітаю і разом питаю: невже і гегемонів загороджено мурами, та ще якими? *(показав на заводські мури).* Тоді, будь ласка, скажіть, що різнить нас з тими, що сидять по бупрах та по божевільних? Там мури і тут мури...

ТРЕТІЙ

— Там вони обмежують, тут вони захищають права, бо кругом ворогів ще багато.

МАЛАХІЙ

— Розгородиться пора, гегемони, зруйнувати мури оці треба негайно, бо вони заступають дорогу до вас...

ТРЕТІЙ

— Кому?

МАЛАХІЙ

— Друзям вашим, о гегемони, — скажу я.

ТРЕТІЙ *до своїх*

— Для друзів, здається, у нас є ворота...

МАЛАХІЙ

— Мене не пустили в ворота.

ТРЕТІЙ

— Не розпізнали, чи як?

МАЛАХІЙ

— Не розпізнали й не визнали, дарма, що я показав ознаки й клейноди свої, що про них оповістив у першім декреті і що по них мене мусить впізнати всяк сущий на Україні *(показав на ціпочок, на бриль, подивився на робітників).* Невже і ви не розпізнали? *(пов'язавсь через ліве плече червоною стрічкою).* І тепер не впізнаєте? От що виходить, коли не читають декретів. Слухайте ще раз: з ласки великої матері нашої революції, нас помазано народнім наркомом Малахієм...

ДРУГИЙ

— Ну, й що з того?

ПЕРШИЙ *до третього*

— Він п'яний.

ТРЕТІЙ

— Ні, ні.

ПЕРШИЙ

— Та як же ні? Дивись... Хай би до зеленого змія, а то ж до наркома допився...

ТРЕТІЙ

— Уважніше слухай!

МАЛАХІЙ

тимчасом зліз з муру. Підійшов до робітників.

— Що це ви робите?

ТРЕТІЙ

— Хіба не бачите?... Форми.

МАЛАХІЙ

— А я прийшов до вас робити реформи.

ТРЕТІЙ

— Які?

МАЛАХІЙ

— Голубі. Більш точно — негайну реформу людини, бо сьогодні знаєте до чого вже дійшло? Зґвалтовано двох старих бабів — газетярі кричать, кричать...

ПЕРШИЙ

— То ж охота на когось напала.

МАЛАХІЙ *не зрозумів іронії*

— І це напередодні соціялізму, в країні, де про кохання народ утворив найкращу в світі пісню про зелений барвінок, про зорю з місяцем, червону калину, де нарешті сам народній нарком стереже вночі голубі мрії, — зґвалтовано двох старих бабів, о люди, люди!

За муром почувся дзвінкий, бадьорий хлопчачий голос.

— Р-р-радіо! Ужасноє ізнасілованіє двох нещасних старух, которая старшая шестьдесят сем лет імеєт.

МАЛАХІЙ

— Чуєте?

ПЕРШИЙ *іронічно*

— Поласували бабусі.

МАЛАХІЙ

— Я певен, що коли б роздати увечері на вулицях людям анкети — метелики з одним запитанням, хто про що тоді думає, то як ви гадаєте, про що здебільшого було б думки?

ТРЕТІЙ

— Не скажу. Всячина бредеться в голову людям.

МАЛАХІЙ

— А я скажу.

ТРЕТІЙ

- Ану?

МАЛАХІЙ

— Не про голубі реформи, а про форми жіночих ніг думають і мріють, зовсім не звертаючи уваги на те, що в наслідок таких мрій любов

обмежується ногами, в очах не цвіте, в серці не співає, — отож і зґвалтовано двох старих бабів... Ні, далі ждати не можу. Пора починати *(засурмив в кулак, немов у сурму військовий сигнал „вставай“)*. Тру-тру-ту-ру-ру-ту-ту! Ревуть сирени по заводах, гудуть гудки й дроти, співа Україна за могилами в долині, та сурма золота народнього наркома над усе: про даль голубу та про голубі мрії сурмить вона вам, гегемони...

2

Поприходили ще робітники

— Хто цей оратор? Од кого? Про що?
— Од наркомів до нас...
— Та ні!... Сам нарком назвався.
— По-моєму, кловн з цирку прийшов...
— Попав пальцем!... Це артист з української трупи.

ПЕРШИЙ *до третього*

— Бачу таки, — помішав горілку з пивом.

ТРЕТІЙ

— Ти думаєш?

ПЕРШИЙ

— Факт!

ТРЕТІЙ *усміхнувся*

— Уважніше слухай, кажу!

МАЛАХІЙ

— Негайну реформу людини прийшов я робити до вас, гегемони. Слухайте мене, а більш нікого... *(Хтось свиснув.)* Хто там свистить на промову народнього наркома. Хто заважа нам, питаю?

ХТОСЬ

— А хто нам заважає в роботі?

МАЛАХІЙ

— І так багато свисту на Україні: свистять вітри суховії, свистять юнаки на дівчат, свистить міліція вночі, на вулицях мочаться, зґвалтовано бабів... Негайну реформу людини прийшов я зробити і в першу чергу реформу українського роду, бо в стані дядьків та перекладачів...

Гомін пішов між робітників:

— Це божевільний...
— Прокидається.
— До адміністрації його!
— Хай старий виголоситься.

ТРЕТІЙ *спокійно*

— Уважніше слухайте, товариші!

МАЛАХІЙ

— Слухайте мене, гегемони, і я виведу вас з цих закурених мурів. Провулками, закавулками, повз заводи й фабрики, межами та стежками, ген-ген за могили, у голубу даль поведу. Тру-ту, тру-ту! Уставайте, люди, бо несу на вас реформу, не форму, а реформу! Тру-ту, тру-ту! Збирайтеся до нової Фаворгори дванадцятого серпня, по-старому шостого, несіть мак червоний, нагідки, а найбільш приносьте голубеньких мрій. Там будемо святитися, святитися-новитися... Заодно приносьте й мову українську. Чи знаєте, між іншим, у порога віки вистояла? Бог про неї забув, як мішав язики на вавилонській башті. Крім того, Дух святий зійшов на апостолів всіма мовами, забув тільки про нашу українську. На це РНК звернув уже свою увагу, та тільки без мене навряд, щоб що вийшло...

ТРЕТІЙ *голосно, могутньо*

— Виходить і вийде!!! Товариші... *(виступив наперед до Малахія)*. Ви селянин?

МАЛАХІЙ

— Ні.

ТРЕТІЙ *навпорно*

— І не робітник?

МАЛАХІЙ

— Я народній Малахій.

ТРЕТІЙ

— Із провулків та завулків, крученими стежечками, навіть через мури оці пролазять до нас отакі Малахії. А хто вони? Ще добре, як просто собі меланхоли-мрійники, бо таких чимало і поміж нашим братом, на превеликий жаль, водиться — голубий дим в голові, горіхи все збирають та на тому й їздять — добре, кажу, як ще вони на осликах...

МАЛАХІЙ

— Осанна їм! Вони чистять світ.

ТРЕТІЙ

— Хочеш чистити, пересядь з ослика...

ХТОСЬ *втулив збоку*

— На асенізаційну бочку. *(Вибухнув сміх.)*

ТРЕТІЙ

— А хоча б на бочку, бо лучче бути бочкарем, ніж таким, як цей. То добре, кажу, коли ще такі вони, бо це ще півлиха. А от коли вчуваєш в їхніх благеньких проповідях десь в одному, в двох словах зовсім іншу музику...

МАЛАХІЙ

— Голубую музику...

ТРЕТІЙ

— Не нашої кляси музику, тоді нам треба сказати — товариші. За голубими їхніми словами ховаються буржуазні шовіністичні жальця. За голубим отим туманом чигають на нас супротивники, в голубих реформах закутано їхні мірочки і форми — стережіться!

МАЛАХІЙ

— Негайну реформу людини виголошую я, гегемони, і беруся зробити її.

ТРЕТІЙ *пальцем покивав*

— Ой, зробиш, дядя, на себе глядя — знаємо вас... Ні, робимо її краще ми, по образу й по подобію пролетарському.

МАЛАХІЙ

— Тру-ту... А реформу українського роду ви зробите?... Ген-ген сидить біля віконця в хаті, морщить постоли та вигляда, чи не везе йому старий бозя дощу на пшеницю, чи не видно синів із салдатів, із наймів дочок. І день іде, і ніч іде, бозі нема — і дощ не йде, б'ють пороги, місяць сходить, як і перше сходив, нема Січі... Очерети у Дніпра питають...

ВИХОПИЛИСЬ ГОЛОСИ

— Стара пісня.

МАЛАХІЙ

— Де то наші діти ділись, де вони гуляють?

ТРЕТІЙ

— Завтра там, де б'ють пороги, вже не місяць зійде. Завтра зійдуть електричні, можна сказать, сонця і засяють на ввесь степ козачий, на всю нашу Україну, аж до моря...

МАЛАХІЙ

— Запитання: до якого моря?

ТРЕТІЙ

— Завтра там, де скиглила чайка літаючи, заспівають сирени, можна сказать морських пароплавів, залунають гудки нових фабрик, заводів. Вже сьогодні Дніпрельстан розбива динамо-моторами очеретяний той сум і дике, хай воно сказиться, тужіння порогів, бо чув я його на екскурсії...

МАЛАХІЙ

— Киньте ваш Дніпрельстан! Тут ось, чуєте, кричать — ізнасілованіє двох старух, о, гегемони! Не поможе!

ТРЕТІЙ

— Поможе! Отам починаєм ми нашу реформу всього українського роду, отам і тут і скрізь, де тільки є рука робітника...

3

Підбіг робітник, мокрий ввесь од поту

— Готові форми?

Робітники напружились

— Готові!

МОКРИЙ РОБІТНИК

— Випускаємо чавун!.. *(крикнув туди, де знімалася заграва).* Готово!.. Дайош!..

Полилася рівчаками та жолобами огненна рідина, освітила огняно-червоним аж гарячим світлом увесь цех ливарний, загравами полихнула, одсвітилась на обличчях і в очах у кожного. Знявся рух. Перескакуючи через рівчаки, припадаючи до форм, повели робітники за собою лопатами огняну лаву у форми. Несли у ковшах. Гукали на Малахія

— З дороги старик!
— Бережись там, гей!
— Станьте осторонь, гей, як вас!.. Малахій!..
— Та покажіть йому, куди вийти, бо ще розтопиться.

А він в димі та в заграві безпорадно метався між огненних річечок, аж поки хтось не вивів його до дверей, сказавши:

— Клопіт з такими реформаторами...

Отямившись, він глянув на огні, на дим, на заграви і сказав:

— У них свої, червоні мрії. Яка трагедія!

Закрив очі й пішов. Услід йому гриміла симфонія труда.

V.

1

Турбувалась мадам Аполінара, щоб було не накрила її установу міліція, а найбільше вночі побивалась:

— Гляди, Агапіє, часом наскочить міліція, кажи: це мої онуки Оленька і Любонька, допіру приїхали... говіти абощо.

АГАПІЯ *на все годилася*

— А Господи! Так і скажу, аби тільки подорожну ви мені до Єрусалиму виклопотами...
— Виклопочу!
— Чи скоро ж?..
— Зажди!
— Коли ж місяць жду... *(шепотіла).* Ні грошей, ні Єрусалиму.

2

Вискочив з якогось чуланчику знервований гість

— Свистять!.. Ах, мадам Аполінаро, скільки я вам радив знайти безпечнішу кватиру, щоб подалі — далі од радянської влади...

Докірливо, сердито глянув на мадам Аполінару і побіг по східцях через задні двері. Забув застібнути підтяжки.

АПОЛІНАРА *йому вслід заломила руки*

— Ах, знаю, що мука, та що ж поробиш — ми тепер нелегальні!

3

Із того ж чуланчику вийшла Любуня

— Нудно... Хай грають.

АПОЛІНАРА

— Не треба, Мироньку! Чуєш — свистки?

ЛЮБУНЯ

— Втечу!

АПОЛІНАРА *до музики*

— Ну, грайте! Тільки, благаю, — піяно, піяно...

ЛЮБУНЯ *підійшла до Агапії*

— А що, як папонька вдома?

АГАПІЯ

— То Бог святий один знає...

ЛЮБУНЯ

— Я оце подумала, і ввесь світ мені почорнів. А що, як папонька вдома, а я тут!.. *(на музику)* Голосніше!

4

Увійшли, по східцях захитались дві дівчини з гостями й Матильда

— Ось... Прийшли.

ПЕРША

— Котики, ви не пожалієте.

ГІСТЬ

— Нє жалєю, нє заву, нє плачу, всьо пройдьот, как с бєлих яблонь дим...

ДРУГА

— Браво!

ГІСТЬ

— Увяданья золотом охвачений.

МАДАМ АПОЛІНАРА *до дівчат*

— Прийшли, мої дітуні... А Оля ж де?

МАТИЛЬДА

— Вина! А тоді про Олю....

ДРУГА *до гостя*

— Можна грушу?

ГІСТЬ

— Будь ласка... Я не буду больше молодим... Чого душенька ваша хоче, те й беріть!..

ДІВЧАТА

— Ой, який добренький!

ГІСТЬ *злякався своєї доброти*

— Тільки з умовою!

ДІВЧАТА

— З якою?

— На вибір дається півхвилини *(вийняв годинника)*. Півхвилини що завгодно. Півхвилини! Раз, два!..

ДІВЧАТА

— Шоколади! Вина! Пундиків!

ГІСТЬ

— Якої саме шоколади? Якого вина?

ДІВЧИНА

— Червоного солодкого! Ні, білого!

ГІСТЬ

— Та якого ж, кажіть?

ДРУГА ДІВЧИНА

— Цукерок! Рахат-лукуму!

ГІСТЬ

— Що більш вам до смаку?

ДРУГА

— Цукерки!

ГІСТЬ

— Сто грам? Двісті грам? Триста грам? Півхвилини минуло.

ПЕРША

— Так скоро?

ГІСТЬ

— Жизнь моя, іль ти приснілась мнє...

ПЕРША

— Я ж шоколади хотіла.

ГІСТЬ

— Точно я весенней гулкой ганью проскакал на розовом коне... Ні, годі *(сів на стіл).*

ДРУГА

— Постривайте ж! Ми вам теж скажемо: що завгодно, тільки пів-хвилинки.... Ха-ха-ха. Уявляю! Півхвилинки...

МАДАМ АПОЛІНАРА

— Ах, Мусю, Мусю! Хіба ж так можна жартувати. Гості й справді подумають — півхвилиноньки...

Розлила вино по чарках. Гості взялись частувати дівчат.

АГАПІЯ *до Любуні*

— От якби тобі, доню, папоньку знайти, а мені дорогу. Може, голубонько, ти знала Вакулиху?..

— Не знаю. Не з ваших країв я, бабуню.

— Я й забула, що ти десь із степів... Коли ж на всю околицю одна Вакулиха була в Єрусалимі...

— Болить, бабуню, серце, подобно я умру...

— А вона як гарно вмерла — Вакулиха! Прийшла з Єрусалиму і на третій день померла....

ДІВЧАТА *схопились з-за столу*

— Мадам Аполінаро! Мамочко! Гості просять потанцювати. Можна?

АПОЛІНАРА

— Тільки благаю вас, дівоньки, піяно! Піянісімо!

Музика заграв фокстрота. Майнули тіні по стінах, по стелі — гості й дівчата пішли у танок

ЛЮБУНЯ

— Ось грають, танцюють, а мені млини чогось ввижаються, що край нашого містечка. А що, як папонька до млинів уже доходять, а я тут?

АГАПІЯ

— Немов заснула: лице таке ясне та біле, їй-бо, не брешу. А в труну їй стружок, що од гробу Господнього принесла, пахущих поклали і кипарисовий хрестик... Дай, Боже, тобі, доню, мені й усякому так умерти, як вмерла Вакулиха. *(Любуня пішла в чуланчик. Агапія доказувала своє):* Хіба прошення написати? Товариші, отак і отак Вакулиха вмерла, то хочу й я так. То ж не повірите, товариші, аж сниться вже. Іду, немов пливу в повітрі повз море тепле, і стежечка в червоних квітах, а десь за морем сяйво до неба, як ото зоря улітку бува... А знаєте, товариші, як не вдасться до Єрусалиму, так я вже... *(закуняла).*

4

Оля привела Малахія. Ще з порогу гукнула

— І я з гостем, та ще з яким!..

Дівчата й гості привітали Олю оплесками, вигуками „ура“. Музика вдарив туша

АПОЛІНАРА *до Олі*

— Це здається Мірин, Любчин...

ОЛЯ

— Батько.

АПОЛІНАРА

— Навіщо, Олю!.. Щоб розтривожити сердешне дитя!.. Навіщо драма!

ОЛЯ

— Де вона?

АПОЛІНАРА

— Ша! Їй голова заболіла. Спить.

ОЛЯ *заглянула в кабінетик*

— Міро, ти спиш?.. Спить! *(Підійшла до Малахія)* Що ж дорожче, наркоме, батько чи сон?

МАЛАХІЙ

— Сон, якщо він по роботі.

ОЛЯ *криво всміхнулась*

— Нуда ж по роботі. Вибачте, я зараз вернуся.

5

З розгону ввійшов ще гість

— Здорово, контр-революціє!

АПОЛІНАРА *зраділа і разом занепокоїлась*

— Боже мій! Дівоньки! Дивіться, хто прийшов...

ДІВЧАТА *до нового гостя*

— А-а! О-о!.. Наше „ніколи“ прийшло.

ГІСТЬ *подивився на годинника*

— Ого! П'ятнадцять на першу. Поїзд о другій. Ще треба телеграму вдарити... Так! Пляшку пива мені, дві пляшки вина і цукерок дівчаткам — мерщій!

АПОЛІНАРА

— Може б повечеряли, милий...

ГІСТЬ

— Ніколи! Ніколи! Де Міра?

ДІВЧАТА

— Міро! Міро! До тебе „ніколи“ прийшов.

АПОЛІНАРА *ще гірш занепокоїлась*

— Ша! Піяно, дівоньки... *(до гостя благально)* Може б ви сьогодні другу собі подруженьку вибрали.

ГІСТЬ

— Ніколи, контр-революціє! Я на п'ять хвилин.

АПОЛІНАРА

— Вона хвора.
— На що саме?
— Їй голова болить.
— Дурниці!

АПОЛІНАРА

— Милий, драма буде...
— Ніколи!.. Міро! Можна? *(пішов у чуланчик)*

МАЛАХІЙ *до Аполінари*

— Хто він такий?

АПОЛІНАРА

— Знайомий наш... Що веселий, а добрий...

МАЛАХІЙ

— До кого пішов?

АПОЛІНАРА

— Я й сама не знаю... Бачте, я харчую їх, себто — приходять їсти, тут і спочивають, а котора, то й з гостем... Хіба вглядиш? Клопоту з ними та клопоту... Може горілоньки з дощу, або пива?

МАЛАХІЙ

— Я вам забороняю продавати любов у коробках!
— Яку любов?
— У коробках, кажу! Хіба не бачу — нагородили коробок на кохання, немов клозетиків. Де місяць? Де зорі, питаю? Де квіти? *(Вийняв з кишені якусь саморобну дудку, задудив)*. Всім, всім, всім декрет! Однині забороняємо купувати й продавати законсервовану в дерев'яних, тим паче у фанерних коробках любов... Ні, не так. Щоб не зламати принципів нашої економ-політики, тимчасово дозволяємо купувати й продавати любов, тільки не в коробках, не законсервовану, а при місяцю, при зорях вночі, на траві, на квітах. Коли ж закортить кому вдень, то здебільшого там, де дзвонять у розгонах сонце і гудуть золоті бджілки, отак: дз-з-з... Нармахнар *(Подумав)* Перший.

6

Убігла Любуня. За нею гість

ГІСТЬ

— Куди ти? Мені ж ніколи, Мірко!

ЛЮБУНЯ

— Папонькин голос! Пустіть!.. Папонька милий мій, любий, дорогий, золотий!.. *(Поцілувала йому руки)*. Насилу, насилу я вас знайшла.

7

Ускочила Оля, надбігли дівчата, підійшли, хитаючись, гості

ОЛЯ

— Це я тобі його знайшла.

АГАПІЯ

— А мені приснилось, — янгол у сопілку золотую грає... Коли гульк — аж це Любонькин батенько.

ДІВЧАТА

— Справді батько?
— Міро! Це твій батько?

МАЛАХІЙ

— Я не батько. Я народній Малахій. Та невже ж не читали першого декрета? Зрікся родинного стану...

Гість подивився на годинника, махнув рукою й побіг

ЛЮБУНЯ

— Папонька любий! Ви не дивіться, що я така, що я в таких нарядах...

МАЛАХІЙ

— Зрікся родинного стану, кажу.
— Простіть мене, папонько! Це я не навправжки. Це я, щоб одшукати вас, копійку заробляла...

АГАПІЯ

— Простіть її за блуд, і Бог вам ще не такі гріхи відпустить...

Оля не спускала з Малахія очей

ЛЮБУНЯ

— Зараз приїде Ванько, ми сядемо, папонько, і до вокзалу. У мене є гроші, аж п'ятдесят три рублі. Квитки я куплю з плацкартами, ситра в дорогу, помаранчів. Ви ляжете, папонько, спочинете, любий мій, а вже сивенький...

МАЛАХІЙ *одійшовши*

— Кажу, нема папоньки!.. І кума нема! Є народній Малахій нарком! Нармахнар! Перший!

ЛЮБУНЯ

— Що ж мені тепер?

ОЛЯ *до Малахія*

— Що ж вона тепер робитиме, гей лихо ви, пеня народня!

МАЛАХІЙ

— Запалюйте огнища універсального кохання на вулицях ваших городів, грійте потомлених, — в голубих моїх країнах вам за це спорудять пам'ятники...

ЛЮБУНЯ

— Як же мені тепер?

ОЛЯ

— Попросимо, щоб він іще одну голубу брехеньку розказав, і знаєш про кого?.. Про милих, що вернуться до нас зимою вночі. Ха-ха-ха. Музико! Колечко!

Любуня, як хвора, поточилася в чуланчик. Дівчата й гості підхопили Олю

— Браво! Браво!
— Колечко!
— Оля колечко співа.

ОЛЯ

В супроводі музики заспівала:

Потеряла я колечко,
Потеряла я любов,
Через етоє колечко
буду плакать день і ночь.

— Тихо, це Україна співа.

Мил уехал, меня бросіл
ще й малютку на руках,
як згляну я на малютку,
так сльозами і заллюсь —
через тебя моя малютка,
пойду в море утоплюсь.

МАЛАХІЙ *зійшов на східці*

— Ало, ало!.. Перекажіть радіом всім, всім, всім на Україні сущим — людям, тополям, вербам нашим, степам і ярам і зорям на небі.

ОЛЯ

Довго русою косою
Трепетала по волне,
Правой рученькой махала:
Прощай, миленький, прощай!

МАЛАХІЙ *самотньо*

— Перекажіть, що народній Малахій вже сумує, і срібна сльоза повзе з сивого уса та й капа в голубе море. Як це трагічно: на голубих мріях сумує...

Його оточили дівчата і гості. Сміялися. Танцювали. І от в цей момент скрикнула Агапія:

— Любина завісилась!

АПОЛІНАРА

— Завісилась!

ДІВЧАТА *заглянули в чуланчик*

— Завісилась!
— Завісилась!.. Мірка!.. Їй-богу!

Знялась тривога. Гості, дівчата кинулись у розтіч, східцями в двері

АГАПІЯ *до Малахія*

— Ваша донечка завісилась!

МАЛАХІЙ

— Не тривожтесь, вірноподданко, вона не завісилась, а потонула в морі... Більш точно — в голубому морі...

8

ОЛЯ *вийшла з чуланчику*

— Зняла... Вона вже мертва... *(до Малахія)* Чуєте! Це ж ви її довели... до смерти!

МАЛАХІЙ

— Он краще ловіть молодика, бо він мочиться у море.

ОЛЯ

— Він остаточно збожеволів... Куди ж тепер, після голубих мрій? На службу! *(Пов'язалась хусткою й пішла твердо ступаючи).*
(Сама собі одповіла переконливо) — Чого ж іще думаєш? Туди!.. Назад!

9

Ускочила Аполінара з невеличкою скринькою, в яку запихала намисто, золоті обручки, шматок шовку тощо

АПОЛІНАРА

— Я вже яка, але ж не така, як оцей... *(плюнула на Малахія й побігла).*

МАЛАХІЙ

— І плювали, і били його по ланитах. То він узявши сурму золотую, подув у ню... *(вийняв дудку)* і заграв всесвітньої голубої симфонії *(заграв на дудку)*. Я — всесвітній пастух. Пасу череди мої. Пасу, пасу та й заграю...

Агапія засвітила свічечку. Малахій грав. Йому здавалось, що він справді творить якусь прекрасну голубу симфонію, не вважаючи на те, що дудка гугнявила і лунала диким дисонансом.

К і н е ц ь

